

**Odgovori agencije na
pripombe operaterjev na
dopolnjeno analizo
upoštevnega trga 3b
»Veleprodajni osrednji dostop
na fiksni lokaciji za izdelke za
množični trg« s predlaganimi
obveznostmi**

38240-2/2021/29

Ljubljana, november 2021

1. Uvod

Agencija za komunikacijska omrežja in storitve Republike Slovenije; v nadaljnjem besedilu: Agencija) je skladno s 100. členom Zakona o elektronskih komunikacijah (Uradni list RS, št. 109/12, 110/13, 40/14-ZIN-B, 54/14 – Odl. US, 81/15, 40/2017 in 30/2019 - odl. US; v nadaljnjem besedilu: ZEKom-1) 24. 9. 2021 na svoji spletni strani objavila dokumente št. 38240-2/2021-20: Odgovori Agencije na pripombe operaterjev na analizo upoštevne trga 3b »Veleprodajni osrednji dostop na fiksni lokaciji za izdelke za množični trg« s predlaganimi obveznostmi; dokument št. 38240-2/2021/21: Analiza upoštevne trga 3b »Veleprodajni osrednji dostop na fiksni lokaciji za izdelke za množični trg« in pozvala zainteresirano javnost, da v okviru ponovnega javnega posvetovanja, ki se nanaša na spremenjen del predmetne analize poda svoje pripombe in predloge do 25. 10. 2021. Do navedenega roka je Agencija prejela odzive naslednjih deležnikov (navedeni so po abecedi):

1. A1 Slovenija, telekomunikacijske storitve, d. d. (v nadaljnjem besedilu: A1 Slovenija),
2. T-2 družba za ustvarjanje, razvoj in trženje elektronskih komunikacij in opreme d.o.o. (v nadaljnjem besedilu: T-2),
3. Telekom Slovenije, d.d. (v nadaljnjem besedilu: Telekom Slovenije) in
4. Telemach, širokopasovne komunikacije, d.o.o. (v nadaljnjem besedilu: Telemach).

Agencija po izteku tega roka ni prejela drugih odzivov.

Agencija je združila posamezne pripombe in odgovore na vsebinske sklope, ki v največji možni meri sledijo analizi.

Agencija v zvezi z nekaterimi pripombami prejetimi v ponovnem javnem posvetovanju ugotavlja, da se le te opredeljujejo do tistih delov analize, v katerih ni bilo sprememb. Glede na obvestilo na spletni strani Agencije z dne 24. 9. 2021, v katerem je Agencija povabila zainteresirano javnost, naj se opredeli le do tistih delov analize, v katerih je prišlo do sprememb, in glede na to, da je bil nespremenjen del analize že v postopku javnega posvetovanja (dokument št. 38240-2/2021/2), v okviru katerega je imela zainteresirana javnost možnost podajanja pripomb in jih je tudi podala, ter je Agencija na pripombe že odgovorila (dokument, št. 38240-2/2021/20), Agencija zaradi transparentnosti v nadaljevanju povzema tudi za to javno posvetovanje nerelavantne pripombe, vendar pa se do njih ne bo opredelila, ker niso predmet javnega posvetovanja, se pa je do večine teh pripomb Agencija že opredelila v odgovorih prvega javnega posvetovanja. Poleg tega niso predmet javnega posvetovanja tudi podani odgovori Agencije v prvem javnem posvetovanju.

2. Splošne pripombe

Telekom Slovenije je v svojih pripombah navedel odgovor Agencije na pripombo Telekoma Slovenije iz javne razprave na prvotni predlog Analize, v katerem Agencija zavrača ocene Telekoma Slovenije, da trenutna regulacija ne spodbuja h gradnji in da naj bi Slovenija zaradi tega zaostajala pri hitrostih dostopa v primerjavi z razvitimi državami, npr. Švico. Telekom Slovenije nato navaja, da je Slovenija geografsko uvrščena v eno izmed najbolj ruralnih držav EU, kar je navedeno tudi v Analizi s popravki.

Po mnenju Telekoma Slovenije je posledica opredelitve Agencije, da v največji meri zasleduje infrastrukturno konkurenco, ta, da še dolgo časa ne bomo dosegli visokega deleža pokritosti z zelo

zmogljivim omrežjem. Investicijska sredstva operaterjev se po mnenju Telekoma Slovenije porabijo za podvojenost omrežja v gosto poseljenih naseljih, kjer so investicije v omrežja najbolj donosne, na redkeje poseljenih območjih (ruralna območja) pa ostaja slaba pokritost, kar je Agencija ugotovila tudi sama.

Agencija odgovarja, da se zgornja navedba Telekoma Slovenije ne nanaša na spremembe v analizi, ki so predmet ponovnega javnega posvetovanja, zato se Agencija do navedbe ne bo dodatno opredeljevala.

3. Opredelitev upoštevnega trga

Telekom Slovenije uvodoma citira odgovor Agencije, kjer Agencija podrobneje razlaga tehnološko in cenovno zamenljivost xDSL in kabelske tehnologije na maloprodajnem trgu. Agencija je to zamenljivost na maloprodajnem trgu ugotovila in hkrati tudi navedla, da Telemach ponuja višje hitrosti, kot so običajne na xDSL.

Telekom navaja, da se Agencija strinja, da je prek DOCSIS omrežja na maloprodajnem trgu možno zagotoviti boljšo in predvsem zmogljivejšo storitev in da gre v primerjavi z bakrenim omrežjem za kvalitetnejši medij. Po mnenju Telekoma Slovenije je na teh področjih že večina uporabnikov naravno migrirala na DOCSIS in je posledično prisiljena vztrajati na enem ponudniku in nima izbire. Obenem se še tistim nekaj odstotkom uporabnikov na takih področjih posledično odreka boljšo storitev ba kvalitetnejšem mediju. Telekom Slovenije ponovno izpostavlja, da čeprav je odtočna hitrost res 10-20 % pritočne, je tu na voljo statistični multipleks ter da je govora o nekaj 10 Mbit/s, v primerjavi z odtočno hitrostjo, ki jo dosegajo xDSL sistemi in je v glavnini do 1 Mbit/s. Obenem Telekomu Slovenije ni razumljivo, zakaj Agencija vztraja pri terminu nedeljena pasovna širina, kar je zgolj ena od možnosti in predmet uredbe ali odločitve. Stvar skrbnika DOCSIS omrežja je, da predpiše zmogljivost odtočnih hitrosti glede na stanje na trgu in je možno tako tehnološko kot praktično uporabnikom zagotoviti precej višje odtočne hitrosti kot na xDSL sistemih.

Telekom Slovenije poziva Agencijo, da omogoči uporabo najboljšega medija na posamezni lokaciji vsem operaterjem in s tem znatno izboljša izbiro operaterja ter dostop do višjih hitrosti in stabilnejšega omrežja. Telekom Slovenije hkrati predlaga, da Agencija pozove kabelske operaterje, da posredujejo podatke o povprečnem številu uporabnikov na kabelski povezavi ter hitrostih, ki jih zagotavljajo.

Agencija odgovarja, da se zgornja navedba Telekoma Slovenije ne nanaša na spremembe v analizi, ki so predmet ponovnega javnega posvetovanja, zato se Agencija do navedbe ne bo dodatno opredeljevala.

Telekom Slovenije nato citira Agencijo, ki opisuje VULA kot protokolno agnostično storitev na L2 nivoju (ethernet) in omogoča več svobode pri oblikovanju produktov kot L3 storitve in je za lokalni prevzem prometa primernejši. DOCSIS deluje na L3 nivoju, obstaja sicer rešitev BSoD, ki pa ni del DOCSIS standarda.

Telekom Slovenije se strinja s trditvijo, da ITU-T še ni vključil BSoD. Ob tem želi Telekom Slovenije izpostaviti, da glavnino specifikacij in razvojnega dela opravlja inštitucija CableLabs, kar velja tudi BSoD. Specifikacijo BSoD izdaja CableLabs, imenuje se Business Services over DOCSIS Layer 2 Virtual Private Networks, izdana je že 15. različic, zadnja posodobitev je bila 29.5.2015. Da gre za star in uveljavljen standard pove tudi podatke, da je bila prva izdaja te specifikacije objavljena 28.3. 2006.

Agencija odgovarja, da se zgornja navedba Telekoma Slovenije ne nanaša na spremembe v analizi, ki so predmet ponovnega javnega posvetovanja, zato se Agencija do navedbe ne bo dodatno opredeljevala.

Telekom Slovenije nato citira odgovor Agencije o slabostih BSoD pristopa, kjer operaterji, ki gostujejo na kablenskem omrežju, zasedajo določen delež celotnega spektra, kar bi razdelilo predvsem spekter v odtočni smeri na (pre)majhne segmente, kar bi lahko povzročilo nezanesljivo delovanje storitev pri končnih uporabnikih.

Telekom Slovenije je prepričan, da bi bila taka rešitev še vedno zelo smiselna, saj pasovna širina kljub tem omejitvam še vedno zdaleč presega pasovne širine, ki so na voljo na xDSL sistemih.

Agencija odgovarja, da je slabost BSoD pristopa, da bi se RF območja posameznih iskalcev dostopa razdelila na sorazmerno manjše dele, ki bi bili nagnjeni k zasičenju, saj je v odtočni smeri pri DOCSIS 3.0 na voljo relativno majhna pasovna širina. V današnjem internetu ne gre več le za pritok podatkov temveč sodobne aplikacije zahtevajo interakcijo uporabnikov in ponudnikov, kar zahteva vedno večje pasovne širine tudi v odtočni smeri. Omogočanje uporabe DOCSIS 3.0 s strani več operaterjev bi bilo preveč tvegano, saj obstaja velika verjetnost, da noben od operaterjev, gostujočih na isti kablenski veji, ne bi mogel ponoviti svoje siceršnje ponudbe na lastnem omrežju, niti trenutni lastnik kablenskega omrežja. Delovanje omrežja bi zaradi velikih nihanj zmogljivosti lahko vodilo v mnoge spore, tako uporabniške kot medoperaterske. Agencija pri tem izpostavlja še dodatno težavo pri delitvi frekvenčnega pasu med operaterji, ki imajo različen delež naročnikov. Če se frekvenčni pas deli enakomerno med operaterje, bo imel največje težave operater z največjim deležem naročnikov, če pa se frekvenčni pas deli sorazmerno glede na število naročnikov, pa bo imel operater najmanjšim deležem naročnikov zelo malo prednosti statističnega multipleksa. Tako je tudi s tega vidika težje zagotoviti nediskriminatornost, saj je za doseganje enakih karakteristik pri končnem uporabniku zahtevana nesorazmerno velika pasovna širina za majhne operaterje.

Telekom Slovenije nato navaja odgovor Agencije glede podpore storitev multicast v DOCSIS standardu in njegovih pomanjkljivostih, saj multicast v deljenem komunikacijskem kanalu porabi velik delež pasovne širine in je zato neprimerna za prenos celotnega paketa televizijskih kanalov več operaterjev.

Telekom Slovenije opozarja, da je v DOCSIS sistemih standardizirana tudi uporaba multicasta, s čimer se omrežje razbremeni podvajanja IPTV tokov v primeru storitev IPTV. Standard je na voljo od 2016. Neglede na podporo muticast se v praksi vse bolj uporablja OTT način. Tu govorimo o IPTV aplikaciji kot primarnem kanalu za spremljanje IPTV, kar deluje preko HLS unicast načina dostave vsebine, tako da po mnenju Telekoma Slovenije dandanes argument zasedanja pasovne širine ne zdrži več.

Agencija odgovarja, da se zgornja navedba Telekoma Slovenije ne nanaša na spremembe v analizi, ki so predmet ponovnega javnega posvetovanja, zato se Agencija do navedbe ne bo dodatno opredeljevala.

Telekom Slovenije nato citira odgovor Agencije, da je zmogljivost DOCSIS 3.0 v odtočni smeri močno omejena in sicer na 10-20 % pritočne. Če bi operater kablenskega omrežja ponudil veleprodajno nedeljeno pasovno širino, bi to znatno zmanjšalo razpoložljive zmogljivosti za uporabnike preostalih iskalcev dostopa. Naložitev storitve VULA v DOCSIS 3.0 z nedeljeno odtočno pasovno širino bi pomenila, da bi moral operater kablenskega omrežja v primeru veleprodajne zahteve v znatni meri nadgraditi

svoje omrežje s segmentacijo naročnikov in gradnjo novih optičnih vozlišč, kar bi bilo nesorazmerno breme.

Telekom Slovenije se ne strinja z zgoraj citiranim odgovorom Agencije, saj govorimo o področjih, kjer je večina uporabnikov že naravno migrirala na DOCSIS tehnologijo in je posledično prisiljena vztrajati na enem ponudniku in nima izbire. Hkrati se posledično še tistim preostalim nekaj odstotkom uporabnikom na bakrenih omrežjih na takih področjih odreka boljšo storitev na kvalitetnejšem prenosnem mediju. Telekom Slovenije ponovno izpostavlja, da je odtočna hitrost neglede na vse pomanjkljivosti DOCSIS tehnologije, upošteva statistični multipleks, nekaj 10 Mbit/s v primerjavi z 1 Mbit/s na xDSL. Obenem za Telekom Slovenije ni razumljivo, zakaj Agencija vztraja pri terminu nedeljena pasovna širina, kar je zgolj ena izmed možnosti in je premet uredbe ali odločitve. Po mnenju Telekoma Slovenije je stvar skrbnika DOCSIS omrežja, da predpiše zmogljivosti odtočnih hitrosti in glede na stanje na trgu in ponudbo je tu možno tako tehnološko kot tudi praktično uporabnikom zagotoviti precej višje odtočne hitrosti kot na xDSL sistemih. Prav tako po mnenju Telekoma Slovenije ni potrebe po gradnji dodatnih optičnih vozlišč, saj se delitev prometa lahko izvede z npr. uporabo PPPoE tunelov.

Agencija odgovarja, da se zgornja navedba Telekoma Slovenije ne nanaša na spremembe v analizi, ki so predmet ponovnega javnega posvetovanja, zato se Agencija do navedbe ne bo dodatno opredeljevala.

Telekom Slovenije citira odgovor Agencije, da Agencija spodbuja infrastrukturno konkurenco, kjer je to ekonomsko smiselno, saj ta zagotavlja najvišjo stopnjo neodvisnosti operaterjev, ki omogoča vzpostavitev konkurenčnih razmer na trgu. Nepodvojena omrežja predstavljajo naravni monopol, zato brez posegov na takšen trg vzpostavitev učinkovite konkurence velikokrat ni mogoča, pri tem pa Agencija dodaja, da bi vsesplošna simetrična regulacija preseгла okvir, ki ga zasleduje EECC.

Telekom Slovenija v svoj odgovor ponovno izpostavlja, da je Agencija z naloženimi ukrepi dosegla podvojenost omrežij samo v gosto naseljenih področjih, s tem usmerila operaterje, da so vlagali v omrežja na območjih, kjer so omrežja že bila, nihče pa zaradi visokih stroškov nima interesa graditi omrežja v redkeje poseljenih območjih (rural), kar se odraža v uporabi omrežja Telekoma Slovenije na teh področjih.

Agencija odgovarja, da se zgornja navedba Telekoma Slovenije ne nanaša na spremembe v analizi, ki so predmet ponovnega javnega posvetovanja, zato se Agencija do navedbe ne bo dodatno opredeljevala.

Telekom Slovenije nadalje citira odgovor Agencije, da GPON tehnologija zagotavlja mnogo boljšo kakovost in zanesljivost zaradi uporabe optičnega medija in pasivnih naprav vzdolž prenosne poti, medtem ko je DOCSIS tehnologija mnogo bolj podvržena šumom in okvaram aktivnih elementov (optična vozlišča in dvosmerni ojačevalniki). Pri GPON tehnologiji je za zagotavljanje QoS že v sami zasnovi v komunikaciji med OLT in ONT zagotovljen transport ethernet storitev s pomočjo mapiranja VLAN-ov v različne prioritete razrede. Torej je pri PON na L2 nivoju izvedena delitev med različne vrste prometa in med različne uporabnike (operaterje ali končne uporabnike), kar ne povzroča zmanjšanja prenosnih kapacitet zaradi prisotnosti več operaterjev v omrežju.

Po mnenju Telekoma Slovenije Agencija pretirava z oceno, da je DOCSIS omrežje nestabilno, saj so tudi bakrene povezave zelo podvržene zunanjim vplivom. DOCSIS tehnologija se uporablja širom po svetu,

tako za rezidenčne kot poslovne storitve. Glede na to, da mehanizmi za kvaliteto storitev niso izvedljivi na L2, se izvedejo na L3.

Agencija odgovarja, da se zgornja navedba Telekoma Slovenije ne nanaša na spremembe v analizi, ki so predmet ponovnega javnega posvetovanja, zato se Agencija do navedbe ne bo dodatno opredeljevala.

Telekom Slovenije nato citira odgovor Agencije, da posamezna kabelska optična vozlišča trenutno pokrivajo tudi do 200 končnih uporabnikov, medtem ko GPON oskrbuje tipično 32 – 64 uporabnikov na linijo, ob mnogo večjih razpoložljivih kapacitetah (DOCSIS 3.0 1 Gbit/s pritočno in do 200 Mb/s odtočno, GPON pa 2,4 Gbit/s pritočno in do 1,2 Gbit/s odtočno).

Telekom Slovenije odgovarja, da Agencija ponovno postavlja hipotetični primer števila uporabnikov in ponovno opozarja, da je vedno v uporabi statistični multipleks in da bodo uporabniki v takih primerih imeli boljšo storitev kot na xDSL.

Agencija odgovarja, da se zgornja navedba Telekoma Slovenije ne nanaša na spremembe v analizi, ki so predmet ponovnega javnega posvetovanja, zato se Agencija do navedbe ne bo dodatno opredeljevala.

Telekom Slovenije dalje navaja odgovor Agencije, da je Telemach na vprašalnik v zvezi s tehničnimi možnostmi kabelskega omrežja za veleprodajni dostop in prihodnjimi načrti glede razvoja omrežja odgovoril, da CMTS oprema enega od proizvajalcev, ki pokriva okrog polovico njegovega omrežja, ne podpira v popolnosti BSoD funkcionalnosti. Nadgradnja je s strani Telemacha mogoča, potreben pa je znaten vložek v operativni in poslovni sistem za podporo tej funkcionalnosti. Agencija v citirane odgovoru še ugotavlja, da tak vložek ne bi bil niti smiseln niti sorazmeren, saj bi kabelsko omrežje za zagotavljanje storitve VULA moralo biti predhodno nadgrajeno na DOCSIS 4.0, ki omogoča simetrične hitrosti, kot v Pojasnilu k Priporočilu o upoštevnih trgih navaja Evropska komisija.

Telekom Slovenije v svojem odgovoru poziva Agencijo, naj pojasni, zakaj bi morale biti kabelsko omrežje najprej nadgrajeno na DOCSIS 4.0, saj zahteva po simetrični hitrosti pri drugih tehnologijah nikoli ni bila predstavljena kot pogoj za ponujanje veleprodajnega dostopa.

Agencija odgovarja, da se zgornja navedba Telekoma Slovenije ne nanaša na spremembe v analizi, ki so predmet ponovnega javnega posvetovanja, zato se Agencija do navedbe ne bo dodatno opredeljevala.

Telekom Slovenije navaja odgovor Agencije, da je namestitev interne kabelske instalacije potrebna povsod, kjer uporabniki prej niso uporabljali kabelskega dostopa. V primeru prehoda iskalcev dostopa na kabelsko infrastrukturo bi bilo tako treba povsod napeljati novo interno instalacijo, razen v primeru, da je uporabnik v preteklosti že uporabljal kabelski dostop.

Telekom Slovenije odgovarja, da so bile CATV oz. DOCSIS instalacije do večine uporabnikov tipično zgrajene že pred časom, da so sploh lahko sprejemali TV signal. Telekom Slovenije naproša Agencijo naj pojasni ali razpolaga s kakšnimi realnimi podatki o potrebni namestitvi interne kabelske kanalizacije, ali gre zgolj za oceno Agencije.

Agencija odgovarja, da se zgornja navedba Telekoma Slovenije ne nanaša na spremembe v analizi, ki so predmet ponovnega javnega posvetovanja, zato se Agencija do navedbe ne bo dodatno opredeljevala.

Telekom nato citira odgovor Agencije, ki pritrjuje Telekomu Slovenije v ugotovitvi, da Telemach in T-2 na GPON omrežjih zagotavljata unicast dostavo IP televizije, vendar bi tovrstno zagotavljanje televizije na kablenskem omrežju povzročilo močno povečanje zasedenosti omrežja. V primeru dostopa na kablenskem omrežju bi morali iskalci dostopa prenašati svojo TV storitev v unicast OTT obliki, kar pa bi povzročilo še mnogo večje potrebe po nadgradnji in segmentaciji kablenskih omrežij, saj so kapacitete frekvenčnega spektra na skupnem deljenem mediju omejene, na voljo pa mnogo večjemu številu uporabnikov, kot pri GPON.

Telekom Slovenije ponovno izpostavlja, da je DOCSIS sistemih standardizirana tudi uporaba multicasta, s čimer se omrežje razbremeni podvajanja IPTV tokov. Neglede na mutlicast podporo se v praksi vse bolj uporablja dostava storitev v OTT načinu, kjer govorimo o IPTV aplikaciji kot primarnem kanalu za spremljanje IPTV, kar deluje preko HSL unicast načina, tako da argument zasedanja pasovne širine ne zdrži več.

Agencija odgovarja, da se zgornja navedba Telekoma Slovenije ne nanaša na spremembe v analizi, ki so predmet ponovnega javnega posvetovanja, zato se Agencija do navedbe ne bo dodatno opredeljevala.

Telekom Slovenije nato navaja odgovor Agencije, da so iskalci dostopa v odgovorih na vprašalnik Agencije glede možnosti veleprodajnega dostopa do kablenskega omrežja poudarjali predvsem tehnično neprimernost kablenskih omrežij za oblikovanje veleprodajnega modela, po katerem bi lahko operaterji ponujali lastne širokopasovne storitve končnim uporabnikom, saj ta omogočajo uporabo zgolj enemu operaterju. Prav tako bi vpeljava takšnega modela veleprodajnega zakupa za iskalce dostopa predstavljala visoke stroške za tehnično, organizacijsko in poslovno adaptacijo.

Telekom Slovenije pa meni, da se ob vsaki vpeljavi sprememb v omrežju in storitev pojavijo potrebe po spremembah organizacije, poslovnih procesov in tehnologije. S tem se upravljalci DOCSIS omrežij soočajo že vrsto let od uvedbe novejšje generacije DOCSIS sistemov, ter konec koncev do gostovanja na omrežjih ostalih operaterjev, ki zahtevajo prilagoditev IT sistemov in procesov.

Agencija odgovarja, da se zgornja navedba Telekoma Slovenije ne nanaša na spremembe v analizi, ki so predmet ponovnega javnega posvetovanja, zato se Agencija do navedbe ne bo dodatno opredeljevala.

Telekom Slovenije v nadaljevanju komentira odgovor Agencije, da so kablenska omrežja tudi preveč geografsko razdrobljena in ne zagotavljajo pokritosti, ki bi bila primerljiva z omrežjem Telekoma Slovenije, da bi lahko predstavljala tehnično uporabno, poslovno ter strateško sprejemljivo alternativo operaterju, ki bi želel vstopiti na trg širokopasovnih storitev. Zaradi rasti količine prometa (dodatnih uporabnikov iskalcev dostopa), kar je problematično prav v kablenskih omrežjih, bi se kakovost znižala na raven, s katero iskalci dostopa ne bi bili več konkurenčni, prav tako pa bi se kakovost znižala tudi kablenskemu operaterju, ki bi zagotavljal veleprodajni dostop.

Telekom Slovenije v svoje komentarju pravi, da je naravno, da v primeru novih uporabnikov in rasti prometa, operater svoje omrežje nadgrajuje, saj v tem primeru ustvarja večji prihodek.

Agencija odgovarja, da se zgornja navedba Telekoma Slovenije ne nanaša na spremembe v analizi, ki so predmet ponovnega javnega posvetovanja, zato se Agencija do navedbe ne bo dodatno opredeljevala.

Telekom Slovenije navaja še odgovor Agencije, da so iskalci dostopa izrazili še problematiko ponujanja televizije v tehnologiji, ki ni IP, kar bi predstavljalo dodatno finančno breme za njeno uvajanje in investicijo v opremo pri končnem uporabniku.

Telekom Slovenije nasprotno meni, da večina operaterjev ponuja IPTV, ki je danes glavni način ponujanja TV in posledično imajo strošek platforme vračunan v ceno. Po mnenju Telekoma Slovenije bi večina iskalcev dostopa, ki že imajo svojo IPTV platformo in ponujajo storitve TV preko IP protokola, uporabila HSL način dostave vsebine. Edina večja omejitev je lahko prilagojena programska shema, ki bi se ji operaterji morali prilagoditi, če bi želeli ponuditi tudi CATV, ki je vezana na kanale, ki jih že v osnovi dobavlja upravljalec DOCSIS omrežja.

Agencija odgovarja, da se zgornja navedba Telekoma Slovenije ne nanaša na spremembe v analizi, ki so predmet ponovnega javnega posvetovanja, zato se Agencija do navedbe ne bo dodatno opredeljevala.

Telekom Slovenije nato citira odgovor Agencije, da je bistvena razlika med stanje na Nizozemskem, v Belgiji in na Danskem ter Slovenij v tem, da je v navedenih državah kabelsko omrežje vseobsežno v Sloveniji pa ne.

Telekom Slovenije pritrjuje mnenju Agencije, da situacija ni primerljiva, vendar po mnenju Telekoma Slovenije predstavlja 50 % delež gospodinjestev, ki imajo dostop do kabelskega omrežja tako velik delež, da ga je nemogoče zanemariti. Telekom Slovenije ponavlja svoje mnenje, da bi bilo to tudi v korist končnim uporabnikom.

Agencija odgovarja, da se zgornja navedba Telekoma Slovenije ne nanaša na spremembe v analizi, ki so predmet ponovnega javnega posvetovanja, zato se Agencija do navedbe ne bo dodatno opredeljevala.

Telekom nato navaja odgovor Agencije na študijo WIK consult o možnostih dostopa na Nizozemskem. Agencija je v svojem odgovoru poudarila pomanjkljivost, ki jo navaja tudi WIK consult, to je, da potrebno uporabiti IP način prenosa za linearno (multicast) televizijo, kar je po mnenju WIK consult neučinkovito. Tega mnenja so tudi slovenski operaterji.

Telekom Slovenije pa izpostavlja, da se prehod televizije na IP način prenos dogaja neglede na način dostopa, obenem pa je v teku porast uporabe unicast rešitev. Telekom Slovenije tudi poziva Agencijo, da predstavi podatke o rabi linearne TV (multicast) glede na ostale načine ogleda v kolikor z njimi razpolaga.

Agencija odgovarja, da se zgornja navedba Telekoma Slovenije ne nanaša na spremembe v analizi, ki so predmet ponovnega javnega posvetovanja, zato se Agencija do navedbe ne bo dodatno opredeljevala.

Telekom Slovenije nato navaja sklep o veleprodajni zamenljivosti lokalnega dostopa preko bakrenega in kablanskega omrežja iz analize (poglavje 6.1.3.1.5)

Telekom Slovenije ponovi svoj dogovor, in sicer da po mnenju Telekoma Slovenije predstavlja 50 % delež gospodinjstev, ki imajo dostop do kablanskega omrežja tako velik delež, da ga je nemogoče zanemariti. Telekom Slovenije ponavlja svoje mnenje, da bi bilo to tudi v korist končnim uporabnikom.

Agencija odgovarja, da se zgornja navedba Telekoma Slovenije ne nanaša na spremembe v analizi, ki so predmet ponovnega javnega posvetovanja, zato se Agencija do navedbe ne bo dodatno opredeljevala.

4 Geografska opredelitev trga

Telekom Slovenije citira odgovor Agencije, ki je komentirala analizo Telekoma Slovenije o razmerah na upoštevem trgu 1 na področju Kranja. Po mnenju Telekoma Slovenije je izpolnjen pogoj, da trije operaterji (T-2, Tele-TV in Telekom Slovenije) pokrivajo najmanj 65 % gospodinjstev, meten ko maloprodajni kriterij ni izpolnjen zaradi visokega deleža T-2. Po mnenju Telekoma Slovenije je maloprodajni tržni delež več kot 50 % že sam po sebi pokazatelj znatne tržne moči, Agencija pa je nasprotno navedla podatek, da noben alternativni operater, ki ni kapitalsko povezan s prvotnim operaterjem ni reguliran. Agencija je izvedla tudi analizo pokritosti Kranja s kablansko kanalizacijo v lasti Telekoma Slovenije in ugotovila, da je 78 % gospodinjstev oddaljenih manj kot 50 m od najbližje kablanske kanalizacije v njegovi lasti. Poleg tega je Agencija navedla tudi simetrično regulacijo dostopa do kablanske kanalizacije.

Telekom Slovenije na zgornje navedbe odgovarja, da se ne vidi, kaj se je dogajalo v času z izjemo upadanja aktivnih priključkov Telekoma Slovenije. Telekom Slovenije je na podlagi podatkov iz javne baze OPT v katastru GJI za leta 2018-2021 ugotovil:

- Da je stanje priključenih (aktivnih) optičnih priključkov T-2 upadlo za več kot polovico (z 2019 na 2020) in da se v letu 2021 v primerjavi z letom 2020 ni spremenilo*
- Da se stanje zgrajenih (HHC) in HHP priključkov T-2 v letu 2021 v primerjavi z 2020 ni spremenilo*
- Da se stanje aktivnih in HHC kablanskih priključkov Tele-TV v letih 2019, 2020 in 2021 ni spremenilo.*

Iz navedenih podatkov Telekom Slovenije zaključi, da T-2 in Tele-TV nista ažurirala podatkov v zadnjem letu. Telekom Slovenije navaja javno dostopne podatke iz bizi.si, da prihodki družbe Tele-TV z leti upadajo. Telekom Slovenije lahko le ugiba, da je upad prihodkov lahko posledica izgubljanja naročnikov na račun T-2.

Agencija odgovarja, da se zgornja navedba Telekoma Slovenije ne nanaša na spremembe v analizi, ki so predmet ponovnega javnega posvetovanja, zato se Agencija do navedbe ne bo dodatno opredeljevala.

Telekom Slovenije prosi Agencijo za pojasnilo, od kje podatek, da Tele-TV s kablanskim omrežjem v Kranju pokriva slabih 70 % gospodinjstev (Telekom Slovenije navaja 14 % pokritost).

Telekom Slovenije je na osnovi javnih podatkov ugotovil, da je število priključkov v bazi OPT Tele-TV v Kranju 2162. Na osnovi tega podatka je Telekom Slovenije izračunal pokrivanje Teče-TV in še vedno

verjame, da je njegova ocena pravilna. Dopusča pa možnost, da Tele-TV o svojih OPT ne poroča pravilno.

Telekom Slovenije poudarja, da spoštuje 14. člen ZEKom-1 in da spoštuje 3 mesečni rok za osveževanje podatkov, na kar je opozorila Agencija.

Agencija odgovarja, da se zgornja navedba Telekoma Slovenije ne nanaša na spremembe v analizi, ki so predmet ponovnega javnega posvetovanja, zato se Agencija do navedbe ne bo dodatno opredeljevala.

Telekom Slovenije tudi v Kranju posodablja infrastrukturo in gradi optično omrežje, a kupno število priključkov na omrežju Telekoma Slovenije stagnira (Skupaj MT TS), kar pomeni, da kljub vlaganjem v posodabljanje infrastrukture uporabniki prehajajo k drugim operaterjem oz. se selijo na drugo omrežje, ki po mnenju Telekoma Slovenije nerazumno ostaja neregulirano, hkrati pa ostaja omrežje Telekoma Slovenije regulirano.

Telekom Slovenije nato prikaže graf, ki kaže število priključkov na njegovem omrežju v Kranju. Telekom Slovenije zaključuje, da podatki kažejo, da T-2 samo pridobiva na svojem že vzpostavljenem monopolnem položaju.

Telekom Slovenije ostaja prepričan, da sta kriterija za geografsko segmentacijo predmetnega trga Agencije nepravilna tako zanj kot tudi za potencialne nove vstopnike. Agencija po mnenju Telekoma Slovenije na primeru Kranja pojasnjuje, kako bi se v Kranju lahko vzpostavila konkurenca, ne pa, kaj se tam dejansko dogaja in kakšni so trendi. Če bi Agencija zasledovala stanje po geografskih območjih in trende, bi po mnenju Telekoma Slovenije lahko ugotovila, kako specifičen je naš trg in prilagodila regulacijo. Če se pojavljajo anomalije, jih je potrebno rešiti, neglede na to, kakšna je evropska praksa.

Po mnenju Telekoma Slovenije je geografsko območje Kranja vzorčni primer napačnega pristopa k regulaciji trga. Ker dva največja operaterja po deležu maloprodajnih priključkov (tj. T-2 in Tele-TV) na področju Kranja nimata enakovrednega tržnega deleža, Agencija regulira tretjega operaterja. Pri slednjem Agenciji niti ne zmoti, da ima tretji operater sicer najnižji tržni delež na predmetnem geografskem področju. Telekom Slovenije Agencijo prosi za pojasnilo, kakšen cilj zasleduje z regulacijo najmanjšega operaterja v Kranju.

Agencija odgovarja, da se zgornja navedba Telekoma Slovenije ne nanaša na spremembe v analizi, ki so predmet ponovnega javnega posvetovanja, zato se Agencija do navedbe ne bo dodatno opredeljevala.

4.1 Sklep geografske analize

Telekom Slovenije navede zapis s strani 110, da bo Agencija še naprej redno spremljala stanje na predmetnem upoštevnem trgu in bo enkrat letno posodobila seznam naselij, pri čemer bo nanj vključila dodatna naselja, ki ustrezajo zgornjim kriterijem, in bo tako postopoma širila seznam naselij, ki ga bo vsakokrat objavila na svoji spletni strani.

Telekom Slovenije pozdravlja zavezo Agencijo, da bo enkrat letno posodobila seznam naselij in hkrati poziva Agencijo, da določi konkreten datum, npr. 1. 9. vsako leto, ko bo seznam posodobila in tako poskrbi za regulatorno predvidljivost.

Agencija se strinja z operaterjem Telekom Slovenije glede določitve konkretnega datuma posodobitev seznama naselij, za zagotovitev regulatorne predvidljivosti in na kratko pojasnjuje, da ključno vlogo pri vsakokratnem pregledu stanja po naseljih predstavljajo tudi podatki o maloprodajnih priključkih in storitvah širokopasovnega dostopa, ki jih Agencija letno z analizo produktov in storitev na maloprodajnem trgu širokopasovnega dostopa zbira od operaterjev, ki so v opazovanem obdobju izvajali elektronske komunikacijske storitve širokopasovnega dostopa in so bili vpisani v uradno evidenco agencije kot aktivni operaterji. Zbiranje in validacija teh podatkov praviloma poteka vsaj dva meseca, zaradi občasnih dodatnih popravkov podatkov posameznih operaterjev pa je ta rok lahko celo daljši. V povezavi z navedenim tako Agencija letno seznam naselij lahko posodobi šele po tem, ko ima vse tekoče podatke o maloprodajnih priključkih in storitvah širokopasovnega dostopa zbrane, validirane in urejene. Posodobljene sezname naselij bo Agencija tako letno objavljala v zadnjem četrtletju z veljavnostjo za prihodnje koledarsko leto, ki sledi objavi. Posodobitev v analizi se bo glasila:

Agencija bo še naprej redno spremljala stanje na predmetnem upoštevnom trgu in bo enkrat letno, v zadnjem četrtletju vsakega tekočega leta, posodobila seznam naselij, pri čemer bo nanj vključila dodatna naselja, ki ustrezajo zgornjim kriterijem, in bo tako postopoma širila seznam naselij, ki ga bo vsakokrat objavila na svoji spletni strani. Za dopustitev ustreznega obdobja za prilagoditev operaterjev na spremembe in zagotovitev regulatorne predvidljivosti, bo veljavnost vsakokratne tovrstne posodobitve v začetku koledarskega leta, ki sledi letu objave.

5. Merila za presojo pomembne tržne moči

Telekom Slovenije uvodoma navaja odgovor Agencije, da se ne strinja z navedbo Telekoma Slovenije, da se ni odzvala na spremenjene razmere na trgu, saj je na območjih, kjer Telekom Slovenije izgublja svoj prevladujoč tržni položaj bodisi zmanjšala obseg predlaganih obveznosti (trg 1) bodisi popolnoma umaknila obveznosti in s tem deregulirala del upoštevne trga (trg 3b). Prav tako pa bo Agencija tudi enkrat letno prilagodila obseg regulacije, glede na v tem času spremenjene razmere na trgu, kot je to že navedla v zgornjem besedilu. Poleg tega Agencija v analizi za kabelsko omrežje ni ugotovila veleprodajne zamenljivosti niti zadostnega indirektnega pritiska za vključitev kabelskega omrežja na veleprodajni upoštevni trg. Tako ne drži trditve Telekoma Slovenije, da Agencija zaostruje obveznosti.

Telekom Slovenije odgovarja, da je od najnovejše analize Agencije pričakoval, da bo Agencija zaznala močno spremenjene pogoje na trgu, ki marsikje Telekom Slovenije postavljajo v podrejen položaj, ki je vodil do največjega padca tržnega deleža nacionalnega operaterja v EU.

Telekom Slovenije razume načrtovane obveznosti v poseg naložitve VULA na višjem nivoju, poseg v investicijske podatke, roke naročila izvedbe, ukinjanje bakrenega omrežja samo na lokaciji, kjer je zgrajeno optično omrežje, uporaba istega informacijskega sistema, spreminjanje cen in vse ostale obveznosti kot nesorazmerno zaostrovanje regulacije, ki vodi do izčrpavanja Telekoma Slovenije. Po mnenju Telekoma Slovenija regulacija ne pripomore k razvoju širokopasovnega dostopa na redko poseljenih območjih.

Telekom Slovenije se ne strinja z odzivom Agencije, da bo bodisi popolnoma umaknila obveznosti in s tem deregulirala le del upoštevne trga (trg 3b) in da za kabelsko omrežje ni ugotovila veleprodajne zamenljivosti niti zadostnega indirektnega pritiska za vključitev kabelskega omrežja na veleprodajni upoštevni trg.

Agencija odgovarja, da se zgornja navedba Telekoma Slovenije ne nanaša na spremembe v analizi, ki so predmet ponovnega javnega posvetovanja, zato se Agencija do navedbe ne bo dodatno opredeljevala.

6. Predlagane obveznosti naupoštevem trgu

A1 Slovenija pritrjuje dopolnitvam naslovnega organa o evropskih trendih, ki narekujejo deregulacijo, vendar opozarja, da za operaterja, ki za nudenje na maloprodaji uporablja celotno omrežje Telekoma Slovenije, prehod na reguliran trg 1 absolutno ni tako enostaven, da ga je mogoče izvesti v zgolj 6 mesecih. Za prehod so potrebne obsežne tehnične prilagoditve, ki jih A1 Slovenije verjetno ne bo omejil samo na priključke na dereguliranih naseljih (prioriteta), pač pa na vse priključke na bivšemupoštevem trgu 3b, saj se zaveda, da se regulacijaupoštevnega trga 3b izteka hkrati pa je zaradi ekonomičnosti poslovanja potrebno minimizirati različne tehnologije v omrežju. Po trenutni oceni, je treba prioriteto prenesti vse bakrene priključke, ki se nahajajo na dereguliranih 430 naseljih, pa tudi optične priključke na dereguliranih 271 naseljih, za to pa bo potrebno, kot smo pojasnili v okviru pripomb naupoštevni trg 1, nadgraditi sedanjo tehnično opremo, kar ni samo znatna finančna investicija, pač pa je trebaupoštevati, da je čakalna doba za potrebno opremo najmanj 6 mesecev. Ob tem je posebej pomembno izpostaviti dejstvo, da glede na trenutno razpoložljive podatke informacijskega sistema Telekoma Slovenije ni podatka katere funkcijske lokacije so priključene na posamezen LAR kar onemogoča pripravo ustreznega načrta prehoda iz bitnega toka na VULA produkt. A1 Slovenija navaja, da ni povsem jasno zakaj Agencija v prehodni rok ne všteva tudi potrebe po prehodu sedanjih priključkov na 159 naseljih (ki nimajo cenovne regulacije od odločbe št. 38244-2/2017/19) – z deregulacijo se v odnosu do Telekoma Slovenije vzpostavlja več režimov – 2 na tegu 1 (nacionalna regulacija ter 15 naselij, kjer ni cenovne regulacije) ter 3 na trgu 3b (dereguliranih 159 naselij, 271 naselij s prehodnim rokom ter preostala naselja, kjer se regulacija ohranja). Bojazen, ki jo poudarjamo je vezana na poslabšanje cenovnih in necenovnih pogojev, ki jih lahko spremeni Telekom Slovenije na dereguliranih naseljih takoj z novo veleprodajno ponudbo ter priključke izvzame iz regulirane veleprodajne pogodbe in tudi informacijskega sistema. Situacija postane s tem tako neskončno kompleksna, da A1 Slovenija predlaga, da se Agencija ogne kompromisu ter prehodni rok raztegne na vseh 430 naselij, kjer je predvidena deregulacija (med drugim tudi sedanjih 159 naselij, kjer že danes ni cenovne regulacije).

Nenazadnje so potrebne prilagoditve tudi na strani Telekoma Slovenije, kot izhaja iz komentarjev, ki jih je podal v postopku javnega posvetovanja in jih bo brez dvoma izvedel v najkrajšem možnem času, če bo v zameno deležen deregulacije še navaja A1 Slovenija.

A1 Slovenija še dodaja, da brez zagotovitve prehodnega obdobja obstaja velika verjetnost, da bo zaradi deregulacije operater, ki gostuje na omrežju Telekoma Slovenije deležen dviga grosističnih cen, kar bo posledično pomenilo nezmožnost nudenja konkurenčnih maloprodajnih cen oziroma bistvenega znižanja maloprodajnih cen pod grosistične cene. Prav tako ne bo obstajalo prav nikakršno regulatorno zagotovilo, da Telekom Slovenije ne bo diskriminiral uporabnikov operaterja, ki dostopa do njegovega omrežja v primerjavi s svojimi končnimi uporabniki (omejevanje z necenovnimi dejanji).

A1 Slovenija prav tako opozarja, da bo že masovni prehod ogromen zalogaj, vsekakor pa menijo, da bo to precedens, s čimer se Telekom Slovenije do sedaj še ni soočil v tako ogromnem obsegu, za katerega dvomijo, da ga je možno izpeljati v 6 mesecih oz. zgolj z enormnim angažmajem vseh vpletenih.

V A1 Slovenija tako predlagajo, da se popolna deregulacija, ki je predvidena za sedanjih 159 naselij (kjer ni cenovne regulacije po obstoječi regulaciji) zamakne, skupaj s preostalimi 271 naselji (kjer se lahko umakne cenovna regulacija), v prehodnem obdobju 6 mesecev, od trenutka, ko:

- bo Telekom Slovenije dal na razpolago preko informacijskega sistema podatek katere funkcijske lokacije so priključene na posamezen LAR, in
- bodo vzpostavljeni vsi tehnični pogoji na strani Telekoma Slovenije in na strani operaterja za prehod na VULA, a ne dlje kot 12 mesecev od uveljavitve odločbe.

Agencija odgovarja, da se zgornja navedba A1 Slovenija ne nanaša na spremembe v analizi, ki so predmet ponovnega javnega posvetovanja, zato se Agencija do navedbe ne bo dodatno opredeljevala.

V nadaljevanju Telekom Slovenije povzema več delov analize:

Na podlagi ugotovitev analize upoštevne trga 3b »Veleprodajni osrednji dostop na fiksni lokaciji za izdelke za množični trg« bo Agencija del trga 3b, ki se nagiba k učinkoviti konkurenci na maloprodajnem trgu, deregulira. Agencija bo zato z dodatnimi ukrepi iskalcem dostopa omogočila lažji prehod na novo stanje, ki bo nastalo po deregulaciji dela trga 3b, ki obsega naselja navedena v Prilogi 1.

Deregulacija trga 3b je splošni trend v Evropski uniji, kar se odraža tudi v zadnjem Priporočilu o upoštevni trgih. Iskalci dostopa se bodo morali na novo stanje tako odzvati s prehodom na regulirane veleprodajne produkte na upoštevni trgu 1 z gradnjo lastnih omrežij (vključno s sovlaganji) ali pa s pogajanjem za komercialni dostop z drugimi operaterji, med katerimi je na dereguliranem delu 3b tudi Telekom Slovenije.

Agencija bo tako prehod na popolno deregulacijo upoštevne trga 3b omogočila 6 mesečno prehodno obdobje za naselja iz Priloge 1 na katerih cenovne obveznosti s trenutno veljavno odločbo še niso bile umaknjene. Poleg tega bo Agencija iskalcem dostopa omogočila lažji prehod na vertikalno povezan upoštevni trg 1 z dodatnim ukrepom na trgu 1, ki bo omogočal prevzem prometa virtualno razvezanega lokalnega dostopa (VULA) na lokacijah robnih usmerjevalnikom (LAR) z zakupom dodatnih aktivnih povezav.

Agencija je pri oblikovanju prehodnega obdobja upoštevala več faktorjev. Na delu upoštevne trga 3b je bila cenovna regulacija umaknjena že s trenutno veljavno regulatorno odločbo št. 38244-2/2017/2019 z dne 5. 12. 2017. Navedena sprememba ni privedla do zvišanja veleprodajnih cen, kar je potrdilo ugotovitve Agencije iz predhodne analize upoštevne trga, da na cenovno dereguliranem delu trga obstaja pritisk na veleprodajne cene Telekoma Slovenije za dostop z bitnim tokom. Konec leta 2020 je bilo izdano zadnje Priporočilo o upoštevni trgih, ki pa upoštevni trg 3b ne uvršča več med trge, ki jih je potrebno predhodno regulirati. Nadalje deregulacija predmetnega trga v smeri popolne deregulacije dela trga je bila glede na dosedanji razvoj trga logičen korak, ki so ga operaterji lahko že v naprej pričakovali in se nanj začeli pripravljati že pred objavo analize predmetnega upoštevne trga v javno posvetovanje, vsekakor pa že pred dokončnostjo nove regulatorne odločbe. Ko se maloprodajni trg nagiba k učinkoviti konkurenci, za predhodno regulacijo veleprodajnega trga ni več pravne podlage, kar pomeni, da jo je treba čimprej odpraviti. Na drugi strani pa je treba vsem igralcem na trgu omogočiti prehod na nove razmere na način, da se konkurenca ne okrni, saj to ni v interesu končnih uporabnikov.

Agencija se ni odločila za prehodno obdobje na način, da bi podaljšala veljavnost trenutno veljavne regulatorne odločbe, saj so razmere na trgu že tako spremenjene, da je uporaba določil nove odločbe

bolj primerna od podaljšanja uporabe sedaj veljavne odločbe. Prav tako se ni odločila, da bi v prehodnem obdobju v dereguliranih naseljih iz Priloge 1 v prehodnem obdobju veljala vsa določila nove odločbe, vključno z regulacijo cen, saj je praksa od leta 2017 dalje pokazala, da to ni potrebno. Kot že navedeno, bo Agencija za prehod na popolno deregulacijo dela upoštevne trga 3b, ki se nagiba k učinkoviti konkurenci na maloprodajnem trgu, omogočila 6 mesečno prehodno obdobje za območja na katerih cenovne obveznosti s trenutno veljavno odločbo še niso bile umaknjene. To pomeni, da bo na območjih, ki so s predmetno analizo predvidena za deregulacijo in na katerih so bile cenovne obveznosti s trenutno veljavno odločbo že umaknjene, deregulacija veljala takoj, za ostala območja, ki so s predmetno analizo predvidena za deregulacijo, pa bodo v 6 mesečnem prehodnem obdobju veljale vse predlagane obveznosti, ki so predvidene za reguliran del trga 3b, z izjemo cenovnih obveznosti. Agencija je mnenja, da je 6 mesecev dovolj, da se operaterji prilagodijo novim razmeram regulacije in preselijo svoje končne uporabnike na vertikalno povezan veleprodajni trg, ki je višje na investicijski lestvi, oziroma se dogovorijo za nove pogoje dostopa, odvisno kar bo zanje ugodneje. Pri tem bo manjše število lokacij, na katerih bodo iskalci dostopa lahko prevzemali promet zaradi dodatnega ukrepa na trgu 1, ki bo omogočal prevzem prometa virtualno razvezanega lokalnega dostopa (VULA) na lokacijah robnih usmerjevalnikov (LAR) z zakupom dodatnih aktivnih povezav, bo iskalcem dostopa omogočilo hitrejši prehod, kot če bi se promet lahko prevzemal samo na funkcijskih lokacijah, kjer se zaključuje storitev VULA.

Telekom Slovenije povzema Agencijo, da bo na podlagi ugotovitev analize del trga, ki se nagiba k učinkoviti konkurenci na maloprodajnem trgu deregulirala, hkrati pa se je ob tem odločila, da bo iskalcem dostopa omogočila lažji prehod na trg 1. Agencija bo to storila kljub temu, da so operaterji, kot je zapisala sama, prvi signal glede postopnega umikanja regulacije dobili že s trenutno veljavno regulatorno odločbo na upoštevne trgu 3b, ki je prinesla umik cenovnih obveznosti na delu trga, poleg tega pa dodatno še z objavo prenovljenega Priporočila o upoštevne trgih, kjer trg 3b ni bil več uvrščen med trge, ki zahtevajo predhodno regulacijo.

Nadalje Telekom Slovenije navaja, da Agencija ob tem sploh ne pojasni, zakaj operaterje sili v prehod na trg 1 in zakaj te odločitve ne prepušča iskalcem dostopa samim oziroma trgu. Agencija s kombinacijo naložitve nameravanih obveznosti na trgu 1 in prehodnega obdobja na trgu 3b deluje v nasprotju s svojimi ugotovitvami na trgu, in komercialnim dogovorom med operaterji na trgu pravzaprav ne daje nobene možnosti. Po predvidevanjih Agencije bodo operaterji s svojimi storitvami prešli na trg 1, ki je še vedno v celoti reguliran (z izjemo cenovne deregulacije v 15-ih naseljih) in bodo še do ponovne analize trga deležni vseh ugodnosti, ki jim jih prinaša reguliran trg. Delna deregulacija trga 3b bo tako v resnici le navidezna.

Z uvajanjem ali bolje, s selitvijo aktivne povezave od najbližjega vozlišča LAR do aktivne opreme Telekoma Slovenije na trg 1, Agencija v celoti izniči deregulacijo na pod-trgu A, ostalim operaterjem pa zagotovi, da se zanje v resnici skoraj nič ne bo spremenilo. Ob taki selitvi elementov trga 3b na trg 1 bi bilo pravzaprav vseeno, ko bi Agencija v celoti spoštovala Priporočilo o upoštevne trgih in trg 3b v celoti deregulirala.

Agencija na pripombo Telekoma Slovenije glede nadaljnje regulacije dela trga 3b, ki ga je Agencija deregulirala, ker je ugotovila, da so na pod-trgu A, ki obsega 430 naselij, ki imajo skupno 293.048 gospodinjstev, že prisotne konkurenčne razmere, odgovarja, da je pri ugotavljanju upravičenosti nadaljnje regulacije razmere na trgu 3b ugotavljala na podlagi t.i. prilagojenega Greenfield pristopa, na podlagi katerega se razmere konkurence ugotavljajo ob upoštevanju regulacije vertikalno povezanega veleprodajnega trga, torej upoštevne trga 1. Agencija v delu agregacijskega omrežja,

kjer ni učinkovitih komercialnih alternativ, poleg dostopa do neosvetljenih vlaken predlaga tudi naložitev aktivne povezave, saj je ta pomožna storitev nujna, da iskalcem dostopa ni potrebno vzpostavljati skupnih lokacij samo za prevzem VULA prometa, s čemer jim je omogočen lažji prehod na vertikalno povezan veleprodajni trg. Premik s trga 3b na trg 1 namreč zahteva znatne investicije za vzpostavitev skupnih lokacij, ki pa so lahko nižje, v kolikor ni potrebno zagotoviti lokalnega prevzema prometa, in je ta en nivo višje. Agencija je v analizi tudi ugotovila, da je zaradi dosegljivosti podrejenih manjših lokacij s produktom, ki je primerljiv z razvezanim dostopom, ki na manjših lokacijah za iskalcem dostopa ni ekonomsko upravičen, nujna virtualna razvezava lokalnega dostopa VULA na zankah, ki jih je možno tudi fizično razvezati, tovrsten dostop pa lahko Telekom Slovenije po lastni navedbah zagotovi samo na vozliščih z robnim usmerjevalnikom jedrnega omrežja (LAR).

Agencija dodatno pojasnjuje, da z omenjeno obveznostjo Telekomu Slovenije omogoča fleksibilnost pri načrtovanju omrežja, mu omogoča, da se izogne kolokacijam na manjših funkcijskih lokacijah. Poleg tega bo Telekom Slovenije za zagotavljanje aktivne povezave od najbližjega vozlišča z robnim usmerjevalnikom jedrnega omrežja (LAR) do aktivne opreme Telekoma Slovenije, na kateri se izvaja virtualna razvezava (VULA), iskalcem dostopa lahko zaračunal ustrezno nadomestilo. Predvsem pa se bo na ta način zagotovila zadostna fleksibilnost pri oblikovanju in ponujanju storitev, ki bo primerljiva s fizično razvezavo, s tem pa bodo končni uporabniki imeli na voljo večjo izbiro.

Kot navaja T-2 je Agencija v analizi trga 1 na str. 147 navedla: »Ker Telekom Slovenije v svojem omrežju ne uporablja WDM PON tehnologije, to pomeni, da se stroški uvajanja te storitve dejansko prenesejo na alternativnega operaterja, če bi se odločil za to rešitev. Zaradi navedenih razlogov, kot tudi predhodne ugotovitve Agencije, da razvezava valovne dolžine ni substitut za fizično ali virtualno razvezavo zanke, Agencija razvezave valovne dolžine ni uvrstila med obveznosti na trgu 1.«

Agencija je v analizi trga 3b na strani 164 navedla: »Agencija bo z novo regulatorno odločbo na trgu 1 (tj. lokalni dostop) naložila tudi razvezavo valovne dolžine, kar bo omogočilo razvezavo tudi na nekaterih območjih, kjer je bil do sedaj možen edino virtualni razvezan dostop, vendar pa je navedena tehnologija omejeno dostopna (samo na optičnih omrežjih) ter še ni v masovni uporabi, poleg tega pa bo iskalcem dostopa na voljo le lokalno, torej zaradi nje ukinitve obveznosti dostopa z bitnim tokom ni mogoča.«

Zgornji navedbi sta si v nasprotju, zato T-2 predlaga uskladitev.

T-2 Agencijo poziva, da omogoči razvezavo valovne dolžine in le to uvrsti med obveznosti določene z regulatorno odločbo ter v obveznost dopustitve operatorskega dostopa, predvideno v 1. točki na 134. strani analize trga 1 doda naslednjo alinejo, ki se glasi »e) WDM razvezavo lokalnega dostopa do optičnega omrežja,«.

Agencija se strinja z navedbo Telekoma, da sta analizi upoštevanih trgov 1 in 3b neskladni na področju WDM. Agencija bo popravila analizo trga 3b in odstranila nepravilno navedbo.

6.1 Obveznost zagotavljanja enakega obravnavanja

A1 navaja, da so bili v mesecu oktobru 2021 operaterji pozvani na predstavitev popolnoma novega informacijskega sistema BSS, ki naj bi bil uveden 1. 12. 2021. Operaterji bi morali zagotoviti, da v 30 dneh prilagodimo vse lastne informacijske sisteme namenjene poizvedbam, naročanju, najavam, prijavam napak, da bi bilo sploh mogoče uporabljati informacijski sistem Telekoma Slovenije. To je popolnoma nemogoče, še toliko bolj, ker s prehodom na BSS, vmesnik, ki je v uporabi 7 let, postaja

popolnoma neuporaben in nedelujoč. S tem lahko A1 Slovenija do prilagoditve, ki se ne zgodi čez noč, ne more uporabljati avtomatiziranega dostopa. Naj opomnimo, da je Telekom Slovenije več kot eno leto razvijal informacijski sistem, torej je prehod na novega v zgolj 30 dneh popolnoma nerazumen. V izogib ponovitvi te situacije v prihodnosti predlagamo, da se iz previdnosti doda nov zadnji stavek: V primeru zamenjave ali bistvenih nadgradenj informacijskega sistema, lahko Telekom Slovenije spremembe uvede v skladu z dogovorom z operaterji, a ne prej kot v treh mesecih, pri čemer mora biti zagotovljeno najmanj 1 mesečno testno obdobje.

Agencija se strinja z navedbo A1, da operaterji za prilagoditev lastnih informacijskih sistemov na nov informacijski sistem Telekoma Slovenije potrebujejo več časa. Zato bo Agencija pri obveznosti enakega obravnavanja v 1. točki dodala novo alinejo g), v kateri bo zapisala, da bo Telekom Slovenije moral v primeru zamenjave ali bistvenih sprememb informacijskega sistema vsaj 3 mesece prehodom na nov sistem operaterjem sporočiti vse tehnične specifikacije novega sistema, ki so relevantne za prilagoditev njihovih lastnih informacijskih sistemov na nov sistem Telekoma Slovenije. Operaterjem bo moral omogočiti tudi 1 mesečno testiranje pred prehodom na nov sistem. Besedilo predlagane obveznosti se bo tako glasilo: »V primeru prehoda na nov informacijski sistem oziroma v primeru sprememb vmesnikov informacijskega sistema, bo moral Telekom Slovenije najmanj 3 mesece pred prehodom vsem operaterjem, ki imajo operaterski dostop do njegovih zmogljivosti, posredovati tehnične specifikacije novih vmesnikov do nivoja, ki bo operaterjem omogočal prilagoditve njihovih lastnih informacijskih sistemov. Omogočiti jim bo moral tudi 1 mesečno testiranje novega sistema pred prehodom na nov sistem.«

A1 Slovenija navaja, da Agencija tudi v dopolnjenih analizah v točki 2 pri predlaganih obveznosti enakega obravnavanja vztraja pri regulaciji cen navzgor, torej tudi pri regulaciji oz. omejevanju popustov, ki jih sme dajati operater s pomembno tržno močjo. Po mnenju A1 Slovenija bi popusti morali biti spodbujani v največji možni meri, omejeni pa zgolj z zavezo po transparentnosti in nediskriminatornosti. Tako učinki popustov kot tudi sam način dolgoročnega zakupa »po sistemu polno za prazno« so namreč zelo blagodejni za potrošnike, saj spodbujajo konkurenco s cenami in hitrostjo, spodbujajo trženje sodobnejših tehnologij in vlaganje vanje.

A1 Slovenija sicer na tem mestu pozdravlja bistven napredek, da je Agencija iz točke 2 črtala del, ki je popust omejeval na neko eksterno določeno vrednost, ampak da ga prepušča samooceni naložbenega tveganja s strani operaterja s pomembno tržno močjo in nalaga sorazmernost. Po našem mnenju je ta samoocena edina relevantna metoda za določitev deleža tveganja, ki ga operater prenese na iskalca dostopa, saj samo operater sam lahko oceni razliko med verjetnostjo povrnitve investicij v NGA omrežje s prodajo zgrajenih priključkov z ali brez prevzema tveganja s strani alternativnega operaterja, ki priključke zakupi v naprej.

Zato se A1 Slovenija strinja z Agencijo, da je smiselno, da je popust ponujen na vseh veleprodajnih trgih, saj tudi v naprej prodani priključki zmanjšujejo investicijsko tveganje operaterja ne glede na nivo dostopa. Je pa res, da na primer prodani »priključek« na trgu 1 (npr. zgolj razvezana parica ali vlakno) ne pokrije tveganja investicije v nadgradnje transportnih povezav in agregacijskih naprav, ki so potrebne za delovanje priključka na trgu 3b. Torej popusti, če so regulirani z namenom enake obravnave, morajo biti enaki za enako tveganje in ustrezno različni za različno tveganje. Povedano drugače, isti »priključek« na trgu 3b in na trgu 1 zajema različne elemente in stroške. Enaka obravnava bi torej terjala enake popuste za npr. sam najem parice, ki je del obeh storitev na obeh trgih, ni pa mogoče enakega popusta na trgu 1 zagotoviti na ostalih storitvah, ki so del priključka na trgu 3b.

V nadaljevanju A1 Slovenija navaja, da ob morebitni različni višini popustov za različne storitve torej ni mogoče govoriti o »različnem obravnavanju trgov« in »rušenju razmerja cen veleprodajnih storitev«, saj regulirana cena za npr. prenosno kapaciteto do nacionalnega ali regijskega vozlišča operaterja s pomembno tržno močjo na trgu 1 ne obstaja, ampak se operater v tem delu zanaša na lastno dolgoročno investicijo v jedrno in transportno omrežje. Agencija v obrazložitvi ukrepa uporablja termine kot so »neenako obravnavanje operaterjev« in »izrivanje konkurence na povezanem maloprodajnem trgu«. Očitno zasleduje cilj v naprej preprečiti omejevanje konkurence z zlorabo prevladujočega položaja, ki bi jo povzročili popusti, ki so nesorazmerni s stroški storitev. Vendar omejevanje popustov v smislu enakega % za vse veleprodajne storitve ni primerno sredstvo za doseg tega cilja, saj se s tem v škodo operaterjev in potrošnikov lahko prepove tudi ekonomsko povsem učinkovite na stroških temelječe popuste.

A1 Slovenija se strinja z Agencijo, »da je pribitek v absolutnem znesku višji pri storitvah, ki vključujejo več elementov omrežja (torej na trgu 3b), saj je v tem primeru tudi strošek kapitala višji, posledično pa je višji tudi absolutni znesek popusta«. Vendar to ne izključuje možnosti, da je različen (višji ali nižji) tudi relativni znesek oziroma odstotek popusta (torej kolikor je različen tudi odstotek tveganja).

V obrazložitvi Agencija še pojasni, da bi lahko previsoki popusti na reguliranem trgu v slabši položaj postavili operaterje, ki vlagajo v lastno infrastrukturo, pri čemer ni jasno, kaj pomenijo previsoki popusti. Kolikor so popusti odraz (sorazmerni) prevzema tveganj kot izhaja iz ukrepa, le-ti ne morejo biti previsoki v smislu, da bi bili pod stroški učinkovitega operaterja in da bi zato obstajala bojazen, da bi bil slednji izrinjen s trga. Če pa operater v lovu za čim večjim popustom prevzame preveliko tveganje, bo lahko veliko število priključkov ostalo neprodanih, s čimer bo povprečni strošek prodanega priključka zanj višji. Poleg tega imajo operaterji, ki vlagajo v lastno infrastrukturo tudi možnost svoje omrežje ponuditi novim vstopnikom in tako razporediti lastno tveganje investicij, vendar takih ponudb na trgu ni. Vprašanje, ali so popusti previsoki, tako da bi lahko škodili konkurenci in zavirali investicije (t.i. popusti na zvestobo ang. loyalty rebates) pa ni mogoče opredeliti v naprej v izolaciji od konkretnih okoliščin, zlasti stroškovnih cen, zato ga je primerneje obravnavati ex post.

A1 Slovenija nadaljuje, da je po drugi strani zelo smiselna dopolnitev ukrepa tako, da se zdaj nanaša na vse NGN priključke tehnološko nevtralnno. Operater s pomembno tržno močjo namreč ni investiral samo v FTTH priključke, ampak je tudi pri ostalih tehnologijah, s katerimi se lahko zagotavlja hitrosti nad 30 Mb/s, mogoče učinkovito razporejanje tveganja.

A1 Slovenija navaja, da je omejitev na najmanj 5 letno obdobje zakupa, da bi bil mogoč popust, popolnoma nepotrebna, saj je trajanje zakupa eden od faktorjev tveganja. Agencija očitno meni, da vezava za manj kot pet let ni tvegana, da bi upravičevala popust, čeprav so bili v preteklosti popusti na 24 mesečno vezavo povsem običajna stvar. Ni jasno, kakšen cilj z navedeno omejitvijo zasleduje Agencija, kvečjemu pa je pristop »ena velikost za vse« v škodo manjšim operaterjem in novim vstopnikom, ki morda niso pripravljeni sprejeti vsaj 5 letnega tveganja. Če že, bi bilo trajanje zakupa bolj smiselno omejiti navzgor, da se prepreči prevelika odvisnost operaterjev od enega omrežja in ohrani možnost novega vstopa na veleprodajni trg.

Prav tako se A1 Slovenija še vedno ne strinja, da količinski popusti v vsakem primeru povečujejo vstopne ovire za nove vstopnike. Če so le-ti ponujeni z ustreznimi pragovi, nove vstopnike spodbujajo k rasti in napredovanju ter jih tako postavijo v enak položaj z uveljavljenimi operaterji. V korist potrošnikov je namreč treba varovati le učinkovito konkurenco. Varovanje položaja, da operater ne prevzema tveganj, pa ni učinkovito in zavira razvoj.

Ključna je torej dopolnitev analiz, da mora biti popust sorazmeren tveganju za naložbe, ki ga prevzamejo operaterji. Dokler je sorazmeren in s tem ekonomsko upravičljiv, ne more imeti negativnih posledic na konkurenco. Ostale omejitve so sicer po mnenju A1 Slovenija neprimerne in nepotrebne za dosego različnih nejasno definiranih ciljev, vendar se s to dopolnitvijo operaterju s pomembno tržno močjo pušča nekaj maneverskega prostora, da lahko operaterjem tudi po uveljavitvi nove regulacije ponudi učinkovito razporeditev tveganja s tem, da v naprej zakupijo določene dele omrežja. Skupaj z obveznostjo transparentnosti pa navedena obveznost zagotavlja enako obravnavo in daje Agenciji zadostno možnost ukrepanja v primeru, da bi bil morebitni popust škodljiv za konkurenco, še dodaja A1 Slovenija.

Agencija odgovarja, da se je do večjega dela navedb A1 Slovenija že opredelila v prejšnji javni obravnavi, ponovno pa želi poudariti, da bi se s ponujanjem popustov ob pogoju dolgoročne (5-letne) vezave le na trgu 3b iskalce dostopa sililo, da še naprej ostajajo na tem trgu oziroma, da na ta trg preidejo iz trga 1 in so tako pri ponujanju maloprodajnih storitev v največji meri odvisni od infrastrukture Telekom Slovenije, posledično pa ne bi vlagali v lastna omrežja. Siljenje operaterjev na trg 3b predstavlja omejevanje tehničnega napredka in pomeni manjšo raznolikost in kakovost storitev, kar negativno vpliva na konkurenco in posledično dolgoročno škodi koristim potrošnikov. Agencija še dodaja, da je pribitek v absolutnem znesku višji pri storitvah, ki vključujejo več elementov omrežja (torej na trgu 3b), saj je v tem primeru tudi strošek kapitala višji, posledično pa je višji tudi absolutni znesek popusta. Poleg tega bi na izkrivljanje konkurence vplival tudi popust, ki bi bil višji kot je tveganje za naložbe v NGA omrežja, saj bi to zmanjšalo pripravljenost operaterjev na vlaganja v lastna omrežja.

Agencija še dodaja, da se zaveda, da so tehnične rešitve za ponujanje storitev na trgih 1 in 3b različne in da zajemajo različno število gradnikov (omrežnih elementov in naprav), zato je omejila odstotek popusta, ne pa absolutnih zneskov. Agencija se strinja z navedbo A1 Slovenija, da iskalec dostopa ne prevzema enakega deleža tveganj na vsakemu od gradnikov. Kljub temu pa Agencija meni, da ni smiselno uvajati različnih odstotkov popustov. Izračun različnih odstotkov bi zelo zapletel kalkulacijo, hkrati pa bile spremembe popustov minimalne, ker je glavna investicijskih stroškov nastala iz naslova gradnje omrežja, le v manjši meri pa iz naslova nakupa naprav. Zaradi navedenega bi bile spremembe tako majhne, da dodatna kompleksnost in posledično tudi manjša transparentnost modela izračuna popustov ni sorazmerna in torej tudi ni upravičena.

Telekom Slovenije v pripombi izpostavi, da Agencija navaja, da bo moral biti popust za dolgoročen zakup v enakih odstotkih in v enakem časovnem okviru na voljo vsem operaterjem, s katerimi ima Telekom Slovenije sklenjeno pogodbo o operaterskem dostopu na upoštevnihih trgih 1 in 3b. Vsi operaterji bodo morali biti istočasno obveščeni o popustih. V primeru pogajanj bodo morali biti vsi operaterji obravnavani enakopravno, vključno s hkratnim povabilom na pogajanja. Telekom Slovenije popustov ne bo smel obračunati sebi oziroma svojim hčerinskim ali partnerskim podjetjem.

Telekom Slovenije navaja, da je določilo, po katerem Telekom Slovenije popustov ne bo smel obračunati sebi oziroma svojim hčerinskim ali partnerskim podjetjem, v neposrednem nasprotju z Priporočilom Evropske komisije z dne 11. septembra 2013 o doslednih obveznostih nediskriminacije ter metodologijah za izračun stroškov za spodbujanje konkurence in izboljšanje okolja za naložbe v širokopasovne povezave (2013/466/EU), uvodna izjava 19: »Količinski popusti in/ali dolgoročni sporazumi o oblikovanju cen dostopa so pomembno orodje za spodbujanje naložb v omrežja NGA, zlasti kjer so med potrošniki še slabo uveljavljena, in so lahko združljivi s pristopom Eol in EoO. Vendar

pa bi smeli NRO, da bi zagotovili možnost vstopa na trg učinkovitim konkurentom, sprejeti količinske popuste operaterjev s pomembno tržno močjo za njihova lastna podjetja na koncu prodajne verige, na primer njihovo maloprodajno enoto, le, če ne presegajo najvišjega količinskega popusta, v dobri veri ponujenega tretji stranki, ki želi imeti dostop.«

Telekom Slovenije nadaljuje, da priporočilo Agencijo napotuje, da sme sprejeti količinske popuste operaterjev s pomembno tržno močjo za njihovo maloprodajno enoto, v kolikor so enako visoki popusti na veleprodajnem trgu ponujeni tudi drugim operaterjem. Omenjena prepoved obračuna popustov samemu sebi postavlja maloprodajno enoto Telekom Slovenije v podrejen položaj v primerjavi z ostalimi konkurenti. Vsi operaterji na trgu bodo smeli dostopati do veleprodajnega vložka po ceni s popustom in na podlagi slednje oblikovati maloprodajno ceno storitve. Maloprodajni enoti Telekom Slovenije bo slednje onemogočeno, kar bo Telekom Slovenije prisililo v oblikovanje višjih maloprodajnih cen od konkurence.

Agencija odgovarja, da se zgornja navedba Telekom Slovenije ne nanaša na spremembe v analizi, ki so predmet ponovnega javnega posvetovanja, zato se Agencija do navedbe ne bo dodatno opredeljevala.

T-2 meni, da je za razvoj konkurence pomembna tudi enaka obravnava operaterjev iskalcev dostopa s strani Telekom Slovenije. Različna obravnava iskalcev dostopa s strani Telekom Slovenije, ki bi enemu operaterju nudil boljše pogoje dostopa kot drugim, bi pomenila postavitve enega od operaterjev v konkurenčno slabši položaj, kar bi imelo negativni učinek na konkurenco, posledično pa izrivanje na maloprodajnem trgu. Navedeno je skladno z duhom obveznosti v zvezi s popusti za dolgoročni zakup (154. str. analize za trg 1 oziroma 171. str. analize za trg 3b).

Kot navaja T-2, je Agencija pravilno ugotovila, da bo popust v odstotku moral biti enak za vse veleprodajne storitve na obeh vertikalno povezanih veleprodajnih trgih (tj. upoštevni trg 1 »Veleprodajni lokalni dostop na fiksni lokaciji in upoštevni trg 3b »Veleprodajni osrednji dostop na fiksni lokaciji za izdelke za množični trg«), saj bi različno obravnavanje navedenih dveh trgov porušilo razmerja cen veleprodajnih storitev, kar bi imelo za posledico neenako obravnavanje operaterjev glede na doseženo stopnjo na investicijski lestvi in s tem izrivanje konkurence na povezanem maloprodajnem trgu. Menimo pa, da je z vidika zagotavljanja konkurence na maloprodajnem trgu prav tako potrebna enaka medsebojna obravnava ne le operaterjev, ki nastopajo na različnih trgih, ampak tudi tistih, ki nastopajo na istem trgu. Predlagana rešitev je skladna s 103. členom ZEKom-1 ter 70. členom Direktive EECC, saj se noben izmed aktov pri prepovedi nediskriminacije ne omejuje zgolj na razmerje do vertikalno povezane maloprodajne enote oziroma hčerinskega in partnerskega podjetja.

Agencija odgovarja, da se zgornja navedba T-2 ne nanaša na spremembe v analizi, ki so predmet ponovnega javnega posvetovanja, zato se Agencija do navedbe ne bo dodatno opredeljevala.

Telekom Slovenije navaja pojasnilo Agencije, izraženo v Odgovorih na pripombe v 1. krogu Analize trgov: "Agencija še dodaja, da Telekom Slovenije sam sebi oziroma svoji maloprodajni enoti popustov za dolgoročni zakup ne bo smel obračunati, ker bi to lahko privedlo do dviga rednih reguliranih veleprodajnih cen, ki so predmet preverjanja po ERT modelu. Telekom Slovenije bi namreč dolgoročni popust lahko apliciral na vse lastne priključke in na ta način ob nižji maloprodajni ceni priključkov, ki bi bili podvrženi dolgoročnemu zakupu, pozitivno opravil ERT. Na drugi strani pa bi bila redna veleprodajna cena še vedno vezana na redno maloprodajno ponudbo Telekom Slovenije, ki pa je kot

tako Telekom Slovenije na trgu niti ne bi ponujal, saj bi vsa maloprodajna ponudba Telekoma Slovenije temeljila na veleprodajni ceni, ki vključuje popust za dolgoročni zakup.«

Kot navaja Telekom Slovenije je pojasnilo Agencije povsem v nasprotju s Priporočilom Evropske komisije z dne 11. septembra 2013 o doslednih obveznostih nediskriminacije ter metodologijah za izračun stroškov za spodbujanje konkurence in izboljšanje okolja za naložbe v širokopolasovne povezave (2013/466/EU), uvodna izjava 49: »Zaradi sedanje negotovosti povpraševanja glede opravljanja širokopolasovnih storitev zelo visoke hitrosti je za spodbujanje učinkovitih naložb in inovacij pomembno, da se v skladu s členom 8(5)(d) Direktive 2002/21/ES operaterjem, ki vlagajo v omrežja NGA, omogoči določena stopnja prožnosti pri oblikovanju cen, da preskusijo cenovne točke in izvajanje ustreznega oblikovanja cen za prodor na trg. To bi operaterjem s pomembno tržno močjo in tistim, ki želijo imeti dostop, omogočilo delno delitev tveganja, povezanega z naložbami, na podlagi oblikovanja različnih cen v skladu s stopnjo zavzetosti tistih, ki želijo imeti dostop. Posledica tega bi lahko bile nižje cene za dolgoročne sporazume z jamstvi za količine, kar bi lahko pomenilo, da tisti, ki želijo imeti dostop, prevzamejo nekatera tveganja, povezana z negotovim povpraševanjem. Poleg tega je nujna prožnost po oblikovanju cen na veleprodajni ravni, da se tistim, ki želijo imeti dostop, in operaterjem s pomembno tržno močjo omogoči oblikovanje različnih cen na maloprodajnem trgu širokopolasovnih storitev, da se bolje obravnavajo prednostne izbire odjemalcev in hitrejši prodor širokopolasovnih storitev zelo visoke hitrosti. «

Telekom Slovenije nadaljuje, da mu priporočilo omogoča oblikovanje cen v skladu s stopnjo zavzetosti tistih, ki želijo dostop do omrežja. Slednje pomeni, da so tisti, ki pri dostopu kažejo večjo zavzetost (tj. zakupijo večje količine), lahko deležni nižje cene. Dostop do omrežja Telekoma Slovenije želijo tako operaterji kot maloprodajna enota Telekoma Slovenije. Zakaj bi torej slednja ne smela biti deležna enakih ugodnosti kot drugi operaterji? Zato Telekom Slovenije naproša Agencijo za pojasnilo, kakšen regulatorni cilj zasleduje z neupoštevanjem Priporočila in predhodno opisano diskriminacijo maloprodajne enote Telekoma Slovenije. Želijo namreč verjeti, da cilj niso visoke maloprodajne cene Telekoma Slovenije, kot v pojasnilu med drugim navaja Agencija (tj. »in na ta način Ob nižji maloprodajni ceni priključkov, ki bi bili podvrženi dolgoročnemu zakupu, pozitivno opravi ERT«).

Agencija odgovarja, da se zgornja navedba Telekoma Slovenije ne nanaša na spremembe v analizi, ki so predmet ponovnega javnega posvetovanja, zato se Agencija do navedbe ne bo dodatno opredeljevala.

Operater Telekom Slovenije citira Agencijo:

Agencija ugotavlja, da bi bilo Telekomu Slovenije potrebno naložiti tudi obveznost, da bo moral operaterjem, s katerimi ima sklenjeno pogodbo o operaterskem dostopu, v enakih časovnih in kakovostnih okvirih kot svojim hčerinskim ali partnerskim podjetjem, omogočiti dostop do informacij z uporabo istega informacijskega sistema, predvsem pa do informacij o topologiji omrežja, o načrtih začetku posodabljanja ali gradnje omrežja (razen vzdrževalnih del), zlasti glede gradnje optičnega omrežja in morebitnega ukinjanja bakrenega omrežja, s podatki za posamezen priključek do naslova natančno pred pričetkom del (tj. razred priključka 4), vključno s ~~planiranim~~ predvidenim datumom izgradnje priključka, zlasti glede polaganja optičnega kabla in morebitnega ukinjanja bakrenega omrežja do posameznih uporabnikov, za vse posodobitve (razen vzdrževalnih del) — najmanj 10 delovnih dni pred možnostjo o možnosti oddaje naročila za spremembo ali izvedbo priključka, ki je zgrajen na novo in ki ustreza razredu 3, ~~vendar~~ pa najmanj 10 delovnih dni pred tem, v vseh navedenih primerih pa ne kasneje, kot je o tem obveščena maloprodajna enota Telekom Slovenije, oziroma njegova hčerinska ali partnerska podjetja. Za priključke, ki sicer ustrezajo razredu 3, niso pa bili vpisani

v informacijski sistem, ker gre za novo zgrajene stavbe, ki v času gradne omrežja na terenu niso obstajale, je možno naročilo oddati takoj, pri tem pa je potrebno razred priključka hkrati tudi vnesti v informacijski sistem, informacije o spremembi razreda priključka (npr. prehod iz razreda 4 v razred 3) morajo biti objavljene v roku 3 dni od nastanka spremembe.

Telekom Slovenije navaja, da je operater omrežja reguliran v okviru zagotavljanja dostopa do obstoječega omrežja in ne v okviru posodabljanja in izgradnje novega omrežja. Po zgraditvi omrežja je operater omrežja podatke o zgrajenem omrežju dolžan posredovati, plan izgradnje in izvedbe pa je izključno v pristojnosti operaterja omrežja in o tem operater omrežja ne bi smel biti dolžan obveščati drugih. Telekom Slovenije vsem operaterjem in svoji maloprodajni enoti ter partnerskim podjetjem daje iste informacije ob istem času. Tudi lastna maloprodaja nima možnosti izvajanja sklepanja pogodb, saj na podlagi plana še ni jasno kdaj in kje točno bo zgrajeno omrežje. Zato Telekom Slovenije ne more sklepati pogodb z naročniki, saj so lahko le te zaradi dinamike spreminjanja prodajnih paketov drugačne ob dejanski izgradnji naročnika. Telekom Slovenije zato predlaga Agenciji, naj z regulacijo ne posega v investicijsko gradnjo, saj bo s tem dosegla zgolj ustavitev investicij v omrežje in izčrpala operaterja, ki največ vlaga v ruralna območja.

Telekom Slovenije navaja, da na operaterskem portalu redno objavlja vse spremembe na omrežju. Prav tako je Agencija v postopkih nadzora na Telekomu Slovenije pregledovala objavljene podatke o spremembah v omrežju in ni ugotovila nepravilnosti. Podatke o ukinjanju svojega omrežja in podatke o novih priključkih Telekom Slovenije objavlja na operaterskem portalu. Zaradi opisanih dejstev Telekom Slovenije meni, da je naložena obveznost nesorazmerna in predlagajo, da Agencija zbrise dodatne obveznosti, ker do sedaj ni ugotovila kršitve ali neenake obravnave in njihova naložitev ni niti potrebna niti sorazmerna.

Agencija odgovarja, da je namen predlagane obveznosti glede obveščanja o gradnjah novih omrežij preprečevanje asimetrije informacij. Maloprodajna enota Telekoma Slovenije oziroma z njo povezane družbe bi v nasprotnem primeru namreč imela veliko prednost, saj bi lahko obiskala večino potencialnih naročnikov še preden bi ostali operaterji sploh izvedeli, da se pripravlja gradnja. Roki, ki jih je določila Agencija, ne omejujejo Telekomove maloprodajne enote, ki tako lahko predhodno začne s pridobivanjem novih naročnikov, vendar ne prej kot drugi operaterji. Obvestilo šele po izgradnji priključkov bi bilo sporno, ker bi iskalci dostopa izvedeli za gradnjo šele naknadno in bi bili zato diskriminirani v primerjavi z maloprodajno enoto Telekoma Slovenije, ki bi lahko za izgradnjo izvedela prej. Agencija z navedenimi določili v ničemer ne posega v plane izgradenj in njihove izvedbe, zahteva samo, da Telekom Slovenije vsem operaterjem in svoji maloprodajni enoti ter partnerskim podjetjem daje iste informacije ob istem času. Prav tako Agencija z ničemer ne privilegira drugih operaterjev pri predprodajnih in prodajnih aktivnostih pri kupcu na področjih, kjer se gradi nova infrastruktura, saj oboji informacije dobijo istočasno.

Čas za pripravo tehnične dokumentacije naj se podaljša na 8 delovnih dni, kar po mnenju Telekoma Slovenije še vedno predstavlja razumen rok. Pri predlogu so upoštevali obstoječe poslovne procese in obremenjenost delavcev s tekočimi delovnimi nalogami. Navajajo Agencijo, ki odgovarja, da bo deloma ugodila zahtevi Telekoma Slovenije in podaljšala rok za pripravo tehnične dokumentacije v primeru zavrnitve poizvedbe na 5 delovnih dni. Navedeni rok je kompromis med obremenitvijo Telekoma Slovenije in pravico operaterja, da je seznanjen s podrobnimi razlogi za zavrnitev, ki so pomembni pri odločanju o nadaljnjih korakih na strani operaterja. Ob zavrnitvi bo moral Telekom Slovenije izkazati tehnično dokumentacijo, ki izkazuje upravičenost zavrnitve, vendar samo v obsegu, ki zadostuje za utemeljitev zavrnitve dostopa. Agencija se strinja, da lahko Telekom Slovenije zaračuna

dodatne aktivnosti, vendar samo v primeru, če je razlog zavrnitve nastal zaradi nedvoumne in nesporne napake na strani operaterja, ki je Telekom Slovenije ni mogel zaznati že v času posredovane proizvodbe.

Telekom Slovenije navaja, da še vedno vztraja pri roku 8 delovnih dni, saj agencija s krajšanjem rokov posega v prioriteto obravnavo operaterjev. Delovne naloge, ki jih imajo zaposleni do drugih naročnikov so obravnavane po vrstnem redu, zato bi navedena obveznost predstavljala neupravičen privilegiran položaj. Kompromisna odločitev, ki jo predlaga Agencija ni sorazmerna glede na dejstvo, da je operater že lahko informiran o zavrnitvi, potrebna pa je samo še utemeljena dokumentirana zavrnitev.

Telekom Slovenije nadaljuje, da v primerih, ko je za izvedbo naročila potrebna še vzpostavitev omrežne priključne točke in poseg na omrežju za določanje rokov izgradnje iz razloga zagotavljanja stroškovno učinkovitega načina gradnje in narave gradnje po prepričanju Telekoma Slovenije Agencija ni pristojna.

Telekom Slovenije navaja Agencijo, ki odgovarja, da je rok izgradnje potrebno določiti, da ne prihaja do diskriminacije med lastno maloprodajno enoto Telekoma Slovenije in iskalci dostopa. Če rok ne bi bil določen, bi lahko Telekom Slovenije zavlačeval z izgradnjo priključka. Agencija dodaja, da se z navedbo Telekoma Slovenije, da z regulacijo posega v regulacijo trga investicijske izgradnje do posameznega naročnika, ne strinja, saj je s predlagano obveznostjo v primeru naročila priključitve novega uporabnika na omrežje zagotovila enako obravnavanje maloprodajne enote Telekoma Slovenije in iskalcev dostopa (to pomeni, da v kolikor maloprodajna enota Telekoma Slovenije poda naročilo za izvedbo priključka, se priključitev izvede v razumnem času, in enako pri iskalcih dostopa). Agencija je mnenja, da izključitev investicijske gradnje ni mogoča, saj bi pomemben del omrežja s tem dejansko deregulirali in to praviloma na območjih, kjer deregulacija skladno z zakonodajo ni mogoča. Agencija je Telekomu Slovenije predpisala roke, ki so vezani na dinamiko izgradnje in je v ničemer ne omejujejo, torej sta omogočeni tako zadostna cenovna kot tudi časovna fleksibilnost izgradnje. Uporaba agregatnega pristopa bi lahko pomenila pravno praznino, ki bi omogočala, da bi na nekem zanimivem območju (npr. na območju, kjer je na novo zgrajeno optično omrežje) Telekom Slovenije počasneje priključeval naročnike, ki so se odločili za alternativne ponudnike storitev, na manj zanimivem območju pa hitreje in bi tako še vedno izpolnjeval naloženo obveznost.

Praksa, da bi Telekom Slovenija zavlačeval z izgradnjo priključkov bi bila v nasprotju s potrebami čim hitrejšega obrata investicijskih sredstev. Poseg v vmešavanje Agencije je sporen predvsem s stališča časovne fleksibilnosti izgradnje in doseganja rokov za katere so zagrožene kazni tako v postopkih nadzora kot pogodbenih kazni, saj se Telekom Slovenije velikokrat srečuje s težavami na terenu pri sami gradnji in vključevanju naročnikov.

Agencija pojasnjuje, da je med obremenitvijo Telekoma Slovenije in pravico operaterja, da je seznanjen s podrobnimi razlogi za zavrnitev, navedeni rok (5 dni) primeren, glede na cilje regulacije. Upravičenost zavrnitve Telekoma Slovenije izkazuje s tehnično dokumentacijo samo v obsegu, ki zadostuje za utemeljitev zavrnitve dostopa, operater pa se na osnovi teh informacij odloča o nadaljnjih korakih – morebitni pritožbi oziroma reklamaciji neupravičene zavrnitve. Hkrati pa Agencija ugotavlja, da je že v postopku obdelave zahteve Telekom Slovenije moral zbrati podatke, na osnovi katerih je zahtevo zavrnil, torej posredovanje istih podatkov ne more predstavljati nesorazmernega bremena za Telekom Slovenije.

Telekom Slovenije navaja, da klasifikacija priključka razreda 3 z razdaljo 200 m zračne razdalje oziroma 300 m presega določene načine investicijske gradnje, ki jih ima Telekom Slovenije do svojih

podizvajalcev. Telekom Slovenije od Agencije pričakuje enakovreden odnos, kot je že pri razpisih za gradnjo OŠO omrežij. Za neposredno bližino fiksnega omrežja pri OŠO omrežjih je v razpisni dokumentaciji opredeljeno, da se šteje zračna razdalja do največ 200 m od lokacije gospodinjstva do mesta, kjer je možen priklop na omrežje, če na tej razdalji ni ovir, ki bi preprečevale izgradnjo povezave. Pogoji izgradnje OŠO omrežja nadalje opredeljujejo, da izbrani prijavitelj izvede izgradnjo zadnjih 200 m in ne daljše razdalje, kakor je Telekomu Slovenije vsiljeno po novem predlogu Agencije. Kot že navedeno, razdalja 300 m za najmanj 50 % podraži izgradnjo in ustaljene postopke, ki jih ni mogoče zagotoviti v tako kratkem roku za izvedbo do podizvajalcev. Telekom Slovenije predlaga, da se upošteva samo meja zračne razdalje 200 m. Ponovno opozarjamo, da je nova obveznost velik poseg v investicijsko gradnjo, saj predstavlja dostopovno omrežje oziroma razvejanost naročnikov velik finančni zalogaj oziroma kot že rečeno 50 % podražitve izgradnje. Že obveznost 200 m je v velikih primerih nevzdržna, pri pogoju 300 m pa Agencija ne dopušča več svobodne izbire da bi se Telekom Slovenije lahko sam odločil o možnosti realizacije nerentabilnega priključka. S tem ukrepom je Telekom Slovenije še enkrat prisiljen v izgradnjo vseh priključkov za vsako ceno kar ponovno kaže na namensko izčrpavanje podjetja in sklicevanje na primere da Telekomu Slovenije ni potrebno izvesti priključitve naročnika, če je trasa daljša od 300 m kljub temu, da se nahaja znotraj 200 m zračne razdalje kaže na iskanje redkih izjem, ki jih je predvidela Agencija.

Agencija odgovarja, da se zgornja navedba Telekoma Slovenije ne nanaša na spremembe v analizi, ki so predmet ponovnega javnega posvetovanja, zato se Agencija do navedbe ne bo dodatno opredeljevala.

Telemach, kljub spremembam v analizi opozarja na problem odprave napak, ki se zgodijo med prazniki ali tik pred vikendom, npr. v petek. Po lestvici, ki jo je določila Agencija se potem takem napaka lahko odpravi šele v ponedeljek, v kolikor pade na lestvici nad 60 %, pa se napaka odpravi komaj v torek, kar pomeni, da je končni uporabnik brez storitve skoraj 4 dni. Glede na to, da so storitve elektronskih komunikacij v današnjem času postale nepogrešljive in vsakodnevno uporabne bi se čas odprave napak moral skrajšati na minimum. Telemach zato predlaga, da Agencija dodatno določi čas odprave lažjih napak v primeru vikenda oz. praznikov na največ 48 ur od odprave napake v sistemu.

Agencija odgovarja, da gre pri storitvah na trgu 1 za rezidenčno storitev. Kljub temu so bili z namenom zagotavljanja enakega obravnavanja določeni nekateri ključni kazalniki uspešnosti tudi glede odprav napak. Agencija meni, da bi z upoštevanjem predloga družbe Telemach, določila med vikendom strožje pogoje kot med delavnikom, kar se ji ne zdi primerno. Zahteve po zagotavljanju višje kakovosti storitev med vikendi pa seveda lahko operaterji med seboj usklajujejo z dodatnimi SLA pogodbami.

6.2 Obveznost zagotavljanja preglednosti

Telekom Slovenije navaja Agencijo: Na navedeni podlagi bo Agencija Telekomu Slovenije naložila, da bo moral do 30. 6. vsakega tekočega leta na svoji spletni strani objaviti izkaz poslovnega izida in ~~bilance stanja~~ izkaz vloženih sredstev za upošteveni trg ~~3b1~~ (za dejavnost veleprodajnega ~~osrednjega~~ lokalnega dostopa na fiksni lokaciji ~~za izdelke za množični trg~~) skladno z zadnjimi veljavnimi Slovenskimi računovodskimi standardi. Agencija odgovarja, da se strinja s pripombo Telekoma Slovenije, da Agenciji posreduje izkaz poslovnega izida in izkaz angažiranih sredstev ter da jih ne objavlja na spletni strani. Agencija pri tem ne bo objavila podatkov Telekoma Slovenije, ki bodo predstavljali poslovne skrivnosti. V zvezi z navedbo Telekoma Slovenije glede bilance stanje, je Agencija podala odgovor v poglavju Obveznost ločitve računovodskih evidenc. Glede na odgovor Agencije bi Telekom Slovenije

pričakoval, da bo Agencija črtala navedbo, da naj Telekom Slovenije do 30. 6. vsakega tekočega leta na svoji spletni strani objavi izkaz poslovnega izida in bilanco stanja. Agencija je na trgu 1 bilanco stanja zamenjala z izkazom vloženih sredstev, kar naj stori tudi na trgu 3b oziroma pojasni, zakaj take spremembe ni naredila tudi na trgu 3b. Kot v Telekomu Slovenije razumemo zapisan odgovor Agencije, se posredovanje izkazov nanaša na Obveznost ločitve računovodskih evidenc in ne posredovanje dodatnih izkazov. Telekom Slovenije meni, da navedba, da naj Telekom Slovenije pripravi izkaze skladno s Slovenskimi računovodskimi standardi ni ustrezna, saj so računovodski izkazi družbe Telekom Slovenije sestavljeni v skladu z Mednarodnimi standardi računovodskega poročanja (MSRP), kot jih je sprejela EU in v skladu z zahtevami Zakona o gospodarskih družbah (ZGD), kar je tudi zapisano v letnem poročilu družbe.

Agencija odgovarja, da se zgornja navedba Telekoma Slovenije ne nanaša na spremembe v analizi, ki so predmet ponovnega javnega posvetovanja, zato se Agencija do navedbe ne bo dodatno opredeljevala.

Glede na to, da je Telekom Slovenije zapisal, da pripravlja izkaze v skladu z Mednarodnimi standardi računovodskega poročanja (MSRP), kot jih je sprejela EU in v skladu z zahtevami Zakona o gospodarskih družbah (ZGD), pa Agencija nadalje odgovarja, da bo pripombo Telekoma Slovenije upoštevala in bo analizo v tem delu popravila na način, da bo moral Telekom Slovenije pripraviti izkaze skladno z zapisano zakonodajo.

6.3 Obveznost cenovnega nadzora in stroškovnega računovodstva

T-2 navaja, da bo moral Telekom Slovenije, kot je predvideno na 183. strani analize trga 1 oziroma 197. strani analize trga 3b, za storitve veleprodajnega lokalnega dostopa na fiksni lokaciji do NGA omrežja oziroma za storitve veleprodajnega osrednjega dostopa na fiksni lokaciji za izdelke za množični trg do NGA omrežja, upoštevati gospodarsko ponovljivost in sicer za ceno mesečne zakupnine, ki se nanaša na štiri kategorije (med drugim):

- *NGA veleprodajni vložek, ki ga uporabljajo iskalci dostopa in dosega najmanj 20 -odstotni delež veleprodajnih priključkov na NGA omrežju Telekoma Slovenije, pri čemer se upošteva delež NGA priključkov na tem upoštevnem trgu, na zadnji dan preteklega meseca in*
- *NGA veleprodajni vložek, ki se nanaša na maloprodajni proizvod, ki dosega najmanj 10 — odstotni delež priključkov na NGA omrežju v aktualni maloprodajni ponudbi Telekoma Slovenije, pri čemer se upošteva delež priključkov na zadnji dan preteklega meseca, in hkrati ta NGA veleprodajni vložek predstavlja eno izmed dveh najbolj uporabljenih oblik dostopa na tem upoštevnem trgu, na zadnji dan preteklega meseca.*

Določitev nižjega 10-odstotnega deleža za priključke na NGA omrežju v aktualni maloprodajni ponudbi Telekoma Slovenije ter višjega 20-odstotnega deleža veleprodajnih priključkov, ki jih uporabljajo iskalci dostopa, je v korist Telekoma Slovenije ter v škodo operaterjev iskalcev dostopa. Obveznost zagotavljanja gospodarske ponovljivosti se bo namreč s tem nanašala na manjši delež veleprodajnih priključkov, ki jih uporabljajo operaterji iskalci dostopa. T-2 meni, da za določitev različnih deležev ni nobenega utemeljenega razloga, Agencija pa odločitve za različne odstotne deleže ni obrazložila. T-2 predlaga, da se naložena obveznost spremeni na način, da se deleža v obeh primerih izenačita in sicer, da se tudi v primeru NGA veleprodajnih vložkov, ki ga uporabljajo iskalci dostopa kot kriterij za upoštevanje gospodarske ponovljivosti določi 10-odstotni delež.

Nadalje je po mnenju T-2 neustrezno, da so cenovni pogoji dostopa, vključno z naborom NGA veleprodajnih vložkov, na katere se nanaša obveznost upoštevanja gospodarske ponovljivosti pri določitvi mesečne zakupnine, na trgu 1 in trgu 3b izenačeni. T-2 meni, da bi morali operaterji iskalci dostopa na trgu 1, ki so več vlagali v izgradnjo omrežja in so dosegli višjo stopnjo na investicijski lestvi, uživati boljše cenovne pogoje kot operaterji na nižji stopnji investicijske lestve (trg 3b). Iz navedenega razloga T-2 predlaga, da se cenovni pogoji na trgu 1 izboljšajo na način, da se poveča obseg produktov, na katere se nanaša obveznost upoštevanja gospodarske ponovljivosti. T-2 poziva Agencijo, da v okviru nalaganja obveznosti operaterju s pomembno tržno močjo kot pri nadzoru njihovega izpolnjevanja dosledno upošteva Priporočilo komisije z dne 11. septembra 2013 o doslednih obveznostih nediskriminacije ter metodologijah za izračun stroškov za spodbujanje konkurence in izboljšanje okolja za naložbe v širokopasovne povezave (2013/466/EU).

Agencija odgovarja, da se zgornja navedba T-2 ne nanaša na spremembe v analizi, ki so predmet ponovnega javnega posvetovanja, zato se Agencija do navedbe ne bo dodatno opredeljevala.

V zvezi s pozivom T-2, da naj Agencija v okviru nalaganja obveznosti operaterju s pomembno tržno močjo kot pri nadzoru njihovega izpolnjevanja dosledno upošteva Priporočilo o nediskriminaciji in stroškovnih metodologijah, Agencija odgovarja, da obveznosti nalaga ter spremlja njihovo spoštovanje v skladu z regulativnim okvirom in veljavno zakonodajo.

Telekom Slovenije ponovno navaja naslednje pripombe: Prav tako bi moral model pokriti tudi stroške tehnoloških zgradb, v katerih se nahajajo glavni delilniki. Ob tem Telekom Slovenije ponovno izpostavlja, da model Agencije ne upošteva sorazmernega dela stroškov (CAPEX; OPEX, stroški kapitala) tehnoloških zgradb, v katerih se nahajajo delilniki, se pa Agencija do te pripombe ni opredelila.

Agencija v zvezi s pripombo Telekoma Slovenije, v kateri ponovno izpostavlja, da se Agencija v odgovorih ni opredelila do tega, da model Agencije ne upošteva sorazmernega dela stroškov (CAPEX; OPEX, stroški kapitala) tehnoloških zgradb, v katerih se nahajajo delilniki, odgovarja, da je Telekom Slovenije verjetno spregledal odgovor Agencije v okviru predhodnega javnega posvetovanja, ki ga je v zvezi z navedeno pripombo podala na 83. strani Odgovorov na pripombe.

Glede na pripombe, ki jih je že predhodno posredoval Telekom Slovenije, v okviru katerih predlaga, da bi se glede na veljavni pravilnik o obračunu amortizacije za osnovna sredstva Telekoma Slovenije, morala navedena doba koristnosti kableske kanalizacije v modelu znižati iz 40 na 33,33 in doba koristnosti dostopovnega nadzemnega kableskega omrežja (tudi drogovi) pa iz 15 na 10, da bi se morali upoštevati prihodnji izkoristki, da bi se moral upoštevati 6 parični kabel, da bi se morali upoštevati interni stroški v okviru rednih del zaposlenih, posredni stroški infrastrukture, stroški zaposlenih v organizacijski enoti, pristojni za dostopovna omrežja, stroški tehnoloških zgradb, v katerih se nahajajo glavni delilniki, stroški avtomobilov in njim pripadajočih stroškov, Agencija pojasnjuje, da je v skladu s Priporočilom o nediskriminaciji in stroškovnih metodologijah posodobila le vhodne podatke, ki se nanašajo na razvoj cen, saj navedeno priporočilo določa, da se pri posodabljanju modela praviloma prilagodi le podatke v skladu z dejanskim razvojem posameznih vhodnih cen. Telekom Slovenije se ne strinja z argumentacijo Agencije in vztraja pri svoji argumentaciji iz javnega posvetovanja na Analizo.

Agencija odgovarja, da se zgornja navedba Telekoma Slovenije ne nanaša na spremembe v analizi, ki so predmet ponovnega javnega posvetovanja, zato se Agencija do navedbe ne bo dodatno opredeljevala.

Telekom Slovenije pripominja, da bi morala Agencija upoštevati splošne stroške tudi pri drugih stroškovnih komponentah poleg OPEX. Agencija je ponovno preverila stroškovni model in se strinja s pripombo Telekoma Slovenije, zato je v skladu z njegovo pripombo ustrezno posodobila stroškovni model in upoštevala pribitek splošnih stroškov tudi pri ostalih stroškovnih kategorijah. V skladu s posodobljenim stroškovnim modelom znaša veleprodajna cena mesečnega najema povsem razvezanega dostopa do krajevne bakrene zanke tako 5,46 EUR, sodostopa do bakrene krajevne zanke 2,21 EUR, dostopa do kableske kanalizacije 72,09 EUR in do drogov 28,86 EUR. Glede na navedeno bo Agencija dopolnila analizo v tem delu. Telekom Slovenije pojasnjuje, da se bo glede na ponovni preračun Agencije, cena razvezave bakrene zanke v primerjavi z do sedaj veljavno ceno znižala za 2,63 € oziroma za 32,5 %. Drastična sprememba, ki jo predvideva Agencija je v nasprotju s stabilnimi in predvidljivimi cenam dostopa do bakrenega omrežja, ki je eden od ciljev, ki ga zasleduje Agencija. Telekom Slovenije Agenciji zato predlaga, da za znižanje cene omogoči prehodno obdobje »glide path«. Telekom Slovenije predlaga, da Agencija z dnem uveljavitve nove vzorčne ponudbe na osnovi izdane odločbe ceno zniža na 7,21 €, čez 6 mesecev na 6,3 €, po enem letu pa se cena zniža na 5,46 €. Na ta način bo Agencija Telekomu Slovenije omogočila predvidljiv prehod cene razvezanega dostopa, ki bo ena najnižjih v EU.

Agencija glede na pripombo Telekoma Slovenije odgovarja, da ne more slediti njegovemu predlogu, da se za znižanje cene omogoči prehodno obdobje po pristopu »glide path« in da naj agencija z dnem uveljavitve nove vzorčne ponudbe na osnovi izdane odločbe ceno zniža na 7,21 €, čez 6 mesecev na 6,3 €, po enem letu pa na 5,46 €. Agencija glede na navedeno pripombo pojasnjuje, da Priporočilo o nediskriminaciji in stroškovnih metodah ne predvideva možnosti prehoda (glide path), zato ne more slediti predlogu Telekoma Slovenije. Priporočilo o nediskriminaciji in stroškovnih metodah namreč določa, da ko regulator zaključi priporočeno metodologijo za izračun stroškov, bi moral poskrbeti za njeno ohranjanje ob uporabi člena 8(5)(a) Direktive 2002/21/ES.

Telekom Slovenije povzema, da v zvezi z njegovim predlogom, da bi se morale vrednost amortizacijske dobe kableske kanalizacije znižati iz 40 na 33,33, Agencija odgovarja, da je življenjska doba kableske kanalizacije določena v skladu s 36. členom Priporočila o nediskriminaciji in stroškovnih metodologijah, ki določa, da za vode običajno znaša najmanj 40 let, zato ne more slediti predlogu Telekoma Slovenije. V zvezi z mnenjem Telekoma Slovenije naj se za dostopovno nadzemno kabelsko omrežje (tudi drogovi) zaradi veljavnega pravilnika o obračunu amortizacije za osnovna sredstva Telekoma Slovenije, ki velja od 1. 1. 2021 in določa amortizacijsko stopnjo 10,00 oz. z dobo koristnosti 10 let, navedena vrednost zniža iz 15 na 10, Agencija odgovarja, da je življenjska doba določena v trajanju, ki ustreza pričakovani uporabni dobi sredstva in profilu povpraševanja, torej 15 let. Prav tako je življenjska doba sredstev za potrebe regulacije lahko tudi drugačna od življenjske dobe sredstev, ki jo v svojih poslovnih knjigah uporablja operater. Telekom Slovenije naproša Agencijo naj pojasni, na osnovi česa je določila, da sta pričakovana uporabna doba sredstva in profil povpraševanja 15 let, saj iz odgovora Agencije to ni jasno razvidno.

Agencija odgovarja, da se zgornja navedba Telekoma Slovenije ne nanaša na spremembe v analizi, ki so predmet ponovnega javnega posvetovanja, zato se Agencija do navedbe ne bo dodatno opredeljevala.

Telekom Slovenije, glede navedbe Agencije, da bi morala ceno dostopa do drogov določati za obesni prostor za en kabel na posamezen drog, navaja odgovor Agencije, da je v stroškovnem modelu upoštevala, da ima sodobno učinkovito omrežje hipotetično učinkovitega operaterja v povprečju med drogovi razdaljo 50 m (20 drogov/km), kar pomeni, da bi bila (ob upoštevanju pripombe Telekoma Slovenije) stroškovna cena mesečnega najema dostopa do drogov v tem primeru znašala 1,41 EUR/drog (28,18 EUR/20 drogov). Agencija ugotavlja, da bi bilo v primeru predlaganega zaračunavanja cene na enoto drog in ne na enoto km nesorazmerna tako za Telekom Slovenije kot za druge operaterje, saj so v praksi med drogovi različne razdalje, kar pomeni na primer, da bi bil v primeru krajše razdalje od 50 m med drogovi prikrajšan drugi operater, v primeru daljše razdalje nad 50m med drogovi pa bi bil prikrajšan Telekom Slovenije. Tako je enota km primernejša kot enota drog, in sicer tako za Telekom Slovenije kot za druge operaterje. Glede na pripombo Telekoma Slovenije v zvezi s tem, da bi morala biti cena različna tudi glede na tip in material droga oziroma bi morala Agencija to upoštevati pri izračunu cene, Agencija odgovarja, da je cena mesečnega najema dostopa do drogov izračunana na podlagi povprečnih stroškov ne glede na tip in material droga. Nadalje Agencija pojasnjuje, da stroški dostopa do drogov v stroškovnem modelu vključujejo tudi dejanske podatke o drogovih, ki jih je Telekom Slovenije posredoval iz registra osnovnih sredstev — to so posodobljene vrednosti fiksirane regulativne osnove sredstev, in jih je Agencija v celoti upoštevala. Agencija v povezavi s pripombo Telekoma Slovenije glede ureditve pravnih razmerij z lastniki zemljišč odgovarja, da so vprašanja urejanja z lastniki nepremičnin urejena v veljavni zakonodaji. Telekom Slovenije ponovno opozarja, da kot je navedla Agencija, da je lahko v primeru različnih razdalj ali operater ali Telekom Slovenije prikrajšan. Telekom Slovenije poziva Agencijo k doslednosti in upoštevanju realnega stanja na terenu in tako določite ceno dostopa za obesni prostor za en kabel na posamezni drog. Telekom Slovenije želi cene na te področju čim bolj približati dejanskemu stanju. Agencija pa se pri tem sklicuje, da naj Telekom Slovenije poskrbi tudi za tip in material droga, kar vodi v popolnoma drugo skrajnost, ki pa se v praksi tudi pri najemanju drogov Telekoma Slovenije pri npr. elektro podjetjih ne upošteva.

Agencija odgovarja, da se zgornja navedba Telekoma Slovenije ne nanaša na spremembe v analizi, ki so predmet ponovnega javnega posvetovanja, zato se Agencija do navedbe ne bo dodatno opredeljevala.

Telekom Slovenije povzema navedbe Agencije, kjer odgovarja, da Telekom Slovenije razpolaga z zadnjo verzijo ERT modela Agencije, ki ga tudi uporablja v nadzornih postopkih Agencije. Agencija model ERT sprti prilagaja v primerih spremembe vhodnih podatkov (maloprodajne ponudbe, prodajni »downstream« stroški, veleprodajne ponudbe, ipd.) in ga tudi vedno v postopkih posreduje Telekomu Slovenije v izjasnitev. Agencija dodatno pojasnjuje, da se Telekom Slovenije ni obvezan poslužiti modela ERT Agencije in lahko v kateremkoli trenutku sam preveri, ali bi opravil ERT, tako, da preveri, ali obstaja zadostna razlika med veleprodajno in maloprodajno ceno, in sicer da od maloprodajne cene ustreznega vodilnega maloprodajnega proizvoda, vključno s popusti, odšteje prodajne (downstream) stroške in veleprodajne cene NGA vložkov in tako ugotovi, če je razlika pozitivna. Telekom Slovenije se ne strinja z navedbo Agencijo, da se ni obvezan poslužiti modela ERT Agencije in lahko v kateremkoli trenutku sam preveri, ali bi opravil ERT, tako, da preveri, ali obstaja zadostna razlika med veleprodajno in maloprodajno ceno, in sicer da od maloprodajne cene ustreznega vodilnega maloprodajnega proizvoda, vključno s popusti, odšteje prodajne (downstream) stroške in veleprodajne cene NGA vložkov in tako ugotovi, če je razlika pozitivna. Dokončni model ERT, ki ga bo v konkretnih primerih uporabila Agencija, je bistven in nujen za pravilno in zakonito izvršitev navedene naložene obveznosti. Agencija sicer v predvidenih ukrepih obrazloži posamezne ključne parametre modela ERT, vsi relevantni parametri preskusa pa so vsebovani šele v modelu ERT, ki mora biti Telekomu Slovenije kot operaterju

s pomembno tržno močjo predložen. Določitev cen, ki bodo gospodarsko ponovljive v smislu naloženih obveznosti, terja uporabo modela ERT, saj drugače Telekom Slovenije ne more zagotoviti izpolnjevanja navedene obveznosti. Bistvena je namreč konkretna metodologija izračuna. Šele z jasnim, transparentnim in končnim modelom ERT, bi bilo zadoščeno regulatorni predvidljivosti. Ob upoštevanju nedoločnosti, nejasnosti in nerazdelanosti modela ERT, je brez modela Telekomu Slovenije onemogočeno vnaprej predvidljivo in določno izpolnjevanje obveznosti, kar Telekom Slovenije postavlja v znatno negotovost glede načrtovanja prihodnjega poslovanja. Telekom Slovenije zato poziva Agencijo, da mu v upravnem postopku in kot del odločbe posreduje dokončni model testa ERT skupaj z navodili, ki je bistven za v celoti pravilno in zakonito izvrševanje obveznosti cenovnega nadzora.

Agencija odgovarja, da se zgornja navedba Telekoma Slovenije ne nanaša na spremembe v analizi, ki so predmet ponovnega javnega posvetovanja, zato se Agencija do navedbe ne bo dodatno opredeljevala.

T-2 Agencijo poziva, da Telekomu Slovenije v okviru obveznosti zagotavljanja preglednosti naloži objavo podatkov, ki se nanašajo na izpolnjevanje obveznosti cenovnega nadzora in stroškovnega računovodstva. Trenutno veljavna regulacija trgov 3a in 3b je z vidika preverjanja obveznosti izpolnjevanja modela gospodarska ponovljivosti — ERT, neučinkovita. Postopki nadzora se izvajajo z velikim zamikom, zato bi bilo potrebno tudi operaterjem iskalcem dostopa omogočiti način, da bi lahko sami izvajali ocenjevanje gospodarske ponovljivosti. Za ta namen bi morali biti objavljeni podatki o vodilni produktih Telekoma Slovenije oziroma NGA veleprodajnih vložkih, pri katerih se skladno z regulatorno odločbo mora upoštevati gospodarska ponovljivost. T-2 navaja, da je v metodologiji za izvedbo predhodnega preskusa gospodarske ponovljivosti (osnutek) (Economic Replicability Test - ERT), št. 38241-7/2015/12 (str. 10) Agencija zapisala: »Agencija bo objavila „javno“ različico modela ERT za vse operaterje. To bo operaterjem brez pomembne tržne moči omogočilo, da sami izvajajo ocenjevanja gospodarske ponovljivosti ustreznih maloprodajnih proizvodov, ki jih ponuja operater s pomembno tržno močjo. Tako bodo lahko zbrali in Agenciji predložili dokaze o primerih, v katerih je rezultat obstoječega ERT po njihovem mnenju nepravilen. Operaterji brez pomembne tržne moči bi morali upoštevati, da morajo, če se odločijo za vložitev uradnega postopka pri Agenciji zaradi cenovnih škarij, povezanih z enim ali več ustreznih maloprodajnih proizvodov, ki jih ponuja operater s pomembno tržno močjo, kot dokazilo poslati izpolnjen model ERT Agencije.« T-2 meni, da bi morale biti tako orodje operaterjem iskalcem dostopa omogočeno, za njegovo uporabo pa bi potrebovali podatke o vodilnih proizvodih operaterja s pomembno tržno močjo. Objava teh podatkov ne more in ne sme biti onemogočena s sklicevanjem na poslovno skrivnost, saj tako razkritje Telekomu Slovenije ne bi povzročilo nobene škode. T-2 Agenciji predlaga, da Telekomu Slovenije v okviru obveznosti zagotavljanja preglednosti (ali v okviru obveznosti cenovnega nadzora) naloži objavo podatkov o vodilnih proizvodih oziroma NGA veleprodajnih vložkih, na katere se nanaša obveznost upoštevanja gospodarske ponovljivosti.

Agencija odgovarja, da se zgornja navedba T-2 ne nanaša na spremembe v analizi, ki so predmet ponovnega javnega posvetovanja, zato se Agencija do navedbe ne bo dodatno opredeljevala.

Telekom Slovenije naproša za pojasnilo spodaj zapisane obveznosti:

Najkasneje do 31. 12. vsakega tekočega leta, bo moral Telekom Slovenije Agenciji posredovati poročilo pooblaščenega revizorja o uporabljenem modelu stroškovnega računovodstva, ki ugotavlja njegovo skladnost z naloženimi obveznostmi, z veljavnimi priporočili Evropske komisije, priporočili BEREC ter zakonodajo na področju računovodstva. Hkrati bo moral izjavo o skladnosti objaviti na svojih spletnih

straneh, skupaj z opisom modela stroškovnega računovodstva, ki prikazuje vsaj glavne kategorije, po katerih so stroški razvrščeni v skupine in pravila, ki se uporabljajo za razporeditev stroškov. Telekom Slovenije razume, da gre v primeru objave krajšega opisa modela stroškovnega računovodstva dejansko za opis dodatnih kalkulacij, kar po trenutni obveznosti predstavlja objavljeno Metodologijo, model kalkulacij pa je predmet revidiranja zunanega revizorja, katerega poročilo se javno objavi na spletnih straneh. In kot razumemo do konca leta te dodatne kalkulacije revidira tudi revizor, objavi pa se poročilo revizorja.

Agencija v zvezi z navedeno pripombo ugotavlja, da se le ta opredeljuje do tistih delov analize, v katerih ni bilo sprememb. Ne glede na navedeno, Agencija odgovarja, da Telekom Slovenije pravilno razume, da gre v primeru objave krajšega opisa modela stroškovnega računovodstva za podoben opis, kot ga po trenutno veljavni regulatorno odločbi predstavlja objavljena Metodologija izračuna veleprodajnih cen v Telekomu Slovenije, in pravilno razume, da je model kalkulacij predmet revidiranja zunanega revizorja, pri tem pa bo moral Telekom Slovenije poročilo pooblaščenega revizorja o uporabljenem modelu stroškovnega računovodstva objaviti na svojih spletnih straneh in ga posredovati tudi Agenciji.

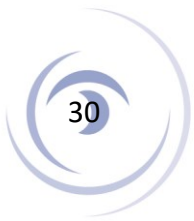
Po oceni T-2, Telekom Slovenije neupravičeno zaračunava določene postavke pri postavki »zakup kapacitet za storitev internet — dostop na MSAN — 1 Gbit/s« (trenutno trg 3a), saj so povezave operaterja na lokalnem nivoju v večini primerov zaključene direktno na GPON OLT napravi Telekoma Slovenije, zato nobene dodatne kapacitete za ta namen niso potrebne. Prav tako je po mnenju T-2 neupravičeno zaračunavanje kapacitet za regijski dostop (trg 3b). Navedeni način zaračunavanja »kapacitet« tudi ne omogoča gospodarske ponovljivosti širokopasovnih storitev in njenega preverjanja, saj gre za postavke, ki jih končni uporabniki Telekoma Slovenije ne plačujejo, hkrati pa iz objav na spletni strani nasprotnega udeleženca ne izhajajo izračuni oziroma dokazi, da je gospodarska ponovljivost ob plačevanju teh postavk mogoča. T-2 Agenciji predlaga, da v odločbi za trga 1 in 3b prepove zaračunavanje (variabilnih) postavk na veleprodajni strani, katere se ne upoštevajo pri cenah maloprodajnih storitev Telekoma Slovenije.

Agencija odgovarja, da se zgornja navedba T-2 ne nanaša na spremembe v analizi, ki so predmet ponovnega javnega posvetovanja, zato se Agencija do navedbe ne bo dodatno opredeljevala.

6.4 Obveznost ločitve računovodskih evidenc

Telekom Slovenije navaja, da Agenciji v okviru rednega letnega posredovanja LRE posreduje prihodke in stroške ločeno po reguliranih trgih, kar po njegovem mnenju že predstavlja izkaz poslovnega izida Telekoma Slovenije za posamezen trg. Prav tako so v datoteki Results of CCA Valuation po našem prepričanju prikazana vložena sredstva. V kolikor bi Agencija podatke želela v drugačni obliki, Telekom Slovenije Agencijo poziva, da to obliko ustrezno in natančno definira. Glede dokumentiranosti modela LRE in informacijske podpore Telekom Slovenije Agencijo tudi naproša, da pojasni, kakšno dokumentacijo pričakuje glede programske opreme glede na to, da je model izdelan v Excelu. Različice modela nastajajo v fazi, ko se podatki zbirajo in še ni vseh podatkov ali še niso končne vrednosti (npr. pred posodobitvijo za tekoče leto). Menimo, da različice niso del končne dokumentacije LRE, ki bi se letno posredovala Agenciji, jih bomo pa v TS hranili in bodo na voljo za dodatne preglede in zahteve. Menimo, da enako velja tudi za popis izvornih informacijskih sistemov.

Agencija na navedbo Telekoma Slovenije odgovarja, da neodvisno od letnega posredovanja LRE Telekom Slovenije posreduje Agenciji tudi izkaz poslovnega izida, ki omogoča bolj agregiran in celoten vpogled v poslovanje Telekoma Slovenije. Agencija pri tem ne bo objavila podatkov Telekoma

Slovenije, ki bodo predstavljali poslovne skrivnosti. Agencija ponovno navaja primer dobre prakse irskega nacionalnega regulatornega organa za elektronske komunikacije ComReg¹¹, ki redno objavlja izkaze poslovnega izida in druga poročila po posameznih upoštevni trgih na transparenten način ter s tem povečuje zaupanje operaterjev v delovanje operaterja s pomembno tržno močjo in pravilno razporejanje stroškov na posameznem upoštevni trgu. Glede dokumentiranosti informacijske podpore modela LRE, je potrebno dokumentirati vse spremembe in dodatne dopolnitve v modelu, ki predstavljajo spremembo metodologije LRE in vplivajo na končni rezultat LRE ter o tem obvestiti Agencijo. S to predlagano obveznostjo želi Agencija omogočiti tekočo sledljivost in preverljivost teh sprememb v beleženju poslovnih dogodkov. Model LRE je zelo obsežen in kompleksen ter v kolikor želi Agencija biti bolj učinkovita pri preverjanju modela LRE, mora biti o teh spremembah sproti obveščena.

¹¹ https://www.eir.ie/opencms/export/sites/default/.content/pdf/regulatoryinformation/hca_fy_1819.pdf
